

PROVINCIALE

BIBLIOTECA

Ente

D'Errico

3742

MATERA

DE STIGLIANI

1 2258

2507

JURIS ECCLESIASTICI

PRAELECTIONES

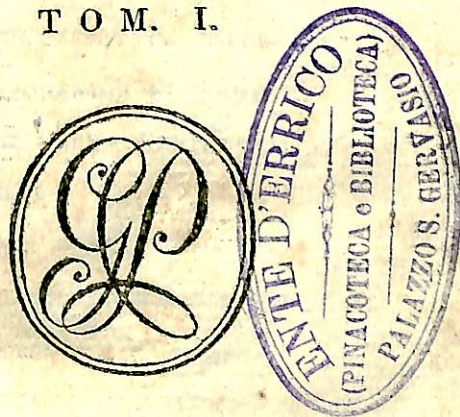
AUCTORE

FRANCISCO ROSSI

METROPOLITANAE ECCLES. NEAP. CANONICO

ET IN REGIO NEAPOLITANO ARCHIGYMNASIO
SACRAE SCRIPTURAE INTERPRETE.

T O M. I.

NEAPOLI AN. MDCCCXVII.

EX PORCELLIANO TYPOGRAPHEO

Publica Auctoritate.

EXCELLENTISSIMO VIRO
MARCHIONI DONATO THOMASIO
FERDINANDI I. REGIS P. F. A.

INTIMAE ADMISSIONIS CVBICVLARIO ET A SANCTIORIB.

CONSILIIIS

GRATIAE ET IVSTITIAE RERVVMQVE ECCLESIASTICARVM

ATQVE SVPREMI CONSILII CANCELLARIAE

MINISTRO AC PRAESIDI

QVOD

IN REBVS PVBLICIS TAM CIVILIBVS QVAM SACRIS

PRO SINGVLARI FIDE DEXTERITATE SOLLERTIA

DIIVDICANDIS COMPONENTIS REGVNDIS

OMNIVM CIVIVM SIBI CORDA DEVINXERIT

HAS

IVRIS ECCLESIASTICI PRAELECTIONES

AD FACILIOREM ADDISCENTIVM VSVM COMMODYMQVE

NOVIS CVRIS AB AVCTORE EXPOLITAS

GABRIEL PORCELLIVS

PVBLICAE INSTRVCTIONIS TYPOGRAPHVS

OBSERVANTIAE ET DEVOTIONIS SYAE TESTIMONIUM

D. D. D.

DE ORTU ET PROGRESSU
JURIS CANONICI

HISTORICA EXERCITATIO.

Juris Canonici interpretationem susceptrurus operae me pretium facturum putavi, si ejus origines exhiberem; quae et lubentius ad propositam materiam perducunt adolescentes, et cum eo venerint, evidentior praestabunt intellectum (a). Plerique sane Interpretes, qui hujus juris initia investigare neglexerunt, apocrypha plurima, atque incerta pro veris, ac certis venditarunt; mores, et instituta apud nonnullas Ecclesias recepta ita obtruserunt, quasi apud omnes peraeque custodirentur. Itaque ne in hos scopulos impingamus, Ecclesiastici Juris originem, variasque vices paucis perstringemus, illud prae oculis habentes, nos adolescentibus Canonici Juris elementa tradere, in quibus fusior disputatio discentibus nocet.

Sub ipsa Ecclesiae incunabula Christiani nul-

lo

(a) *L. 1. ff. de Orig. Jur.*

lo jure scripto regebantur. Christus enim neque leges scripsit, neque novum sancitum foedus in scripturam redigi umquam jussit. Tum Apostoli orationi, et verbi praedicationi incubantes nihil scripto tradiderunt. Longo autem a Christi resurrectione elapso intervallo, certis peculiaribus ex causis factum est, ut Evangelia scriberentur. Qui Apostolos excepere Episcopi et Evangelicis praeceptis, et Apostolica traditione Ecclesiam gubernarunt; ut proinde ab initio verbo potius, et exemplo Christiani instituerentur, quam lege certa. Si quando autem controversiae inter fideles suborirentur, Episcopi in unum conveniebant, litesque definire statim satagebant: qua quidem in re Apostoli ipsos praeciverunt (1). Quamvis vero altero, et tertio Ecclesiae seculo plura habita sint Concilia vel ad fidem adversus haereticos propugnandam, vel ad disciplinam instituendam, aut reparandam; ex iis tamen nihil superest, nisi aut nomen, aut aliquod vetustatis fragmentum.

Ubi Constantinus pacem Ecclesiae dedit, facilius Episcopis fuit, concilia celebrare, regulasque seu fidei, seu morum, seu disciplinae procudere, quae vel singulae, vel omnes Ecclesiae uterentur. Quarto itaque ineunte seculo pleraque Concilia habita sunt qua particularia, qua Generalia, ab iisque plerique conditi canones. Qui deinceps in unum convenere

Epi-

(1) *Actor. 1. 2. et vi. 3.*

Episcopi, regulas Ecclesiasticas efformarunt; ex quo factum, ut canonum ampla seges oborta sit. Ipsis itaque colligendis operam quamplurimi collocarunt suam: quibus sane collectionibus Ecclesia primis seculis usa est, ut certum jus ab incerto secerneret, atque Christiani ad easdem regulas mores suos conformarent. E re igitur putamus, varias canonum collectiones qua Orientales, qua Occidentales exhibere, ut, primorum, ac posteriorum, temporum regulis inspectis, Juris Canonici origines, variaeque vices facilius intelligantur.

C A P. I.

De Collectionibus Canonum Orientalibus.

Quo res ordine procedat, collectiones omnes in duas species dividemus, in collectiones scilicet Ecclesiae Orientalis, et Occidentalis. A collectionibus Ecclesiae Orientalis sermonem auspicabimur, tum quia fides ab Oriente ad Occidentem manavit; tum quia Concilia prima et nobilissima in Oriente sunt celebrata. Hoc autem in opere quia brevitati studere in animum induximus, collectiones omnes non percurramus; sed praecipuas tantum memorabimus, earumque Originem, Artem, et Auctoritatem investigabimus.

Antiquissima Orientalium collectio complectitur canones duorum generalium Conciliorum Nicaeni I., et Constantinopolitani I., quinque

vero particularium Synodorum, nimirum Ancyranæ, Neocaesarensis, Gangrensis, Antiochenæ, et Laodicenæ. Quis fuerit hujus collectionis auctor, prorsus ignoratur. Ea autem fortasse prodiit, imperante Theodosio M. Desinit enim in canonibus Concilii Constantinopolitani I.; ut proinde Concilii Ephesini aetatem praecessisse manifesto appareat.

Collectionis methodus duplex. Primum ordinis temporis servatur, quo quaeque synodus habitata est, praerogativa tantum Nicaenae synodo data, ut antiquioribus praeponeretur. Deinde continua serie canones recensentur, et sub eadem consequentia numerorum. Id aperte patet ex Dionysio Exiguo (a), atque ex Actione IV. et XI. Concilii Chalcedonensis. Hoc autem summa cautione factum putaverim, ne quis per fraudem falsos, et supposititios canones subiceret.

Hujusmodi Collectio maximae fuit auctoritatis apud veteres, potissimum in judiciis Ecclesiasticis. Sane ea utuntur Patres Chalcedonenses, qui in Actione IV. proferunt canones 4. et 5. Antiochenos, in Actione XI. citant ejusdem Concilii canones 16. et 17. Illud vero est animadvertendum, eos canones a Chalcedonensibus Patribus proferri, suppresso nomine Concilii Antiocheni, et sub eo numero, quo in eo Codice erant digesti. Quare Canon 4. et 5. Concilii Antiocheni in Actione IV. recitatur uti octogesi-

(a) *Epist. praefixa versioni Graec. Collect.*

simus tertius, et octogesimus quartus; et canon 16. et 17. ejusdem Concilii recitatur, uti nonagesimus quintus, et nonagesimus sextus. Ex hoc apparet, eam Collectionem plurimi in Ecclesia universa factam, cum in litibus judicandis in usu fuerit frequentissimo. Licet autem non omnes ejus Collectionis canones essent ejusdem Concilii, aliique ex oecumenicis prodierint, alii ex particularibus; illud tamen certum est, omnes canones ejusdem fuisse auctoritatis sine ullo discrimine. Idem profecto canonibus particularium synodorum contigit, quod Prudentum responsis in Pandectas relatis contigisse novimus: ea enim perinde habentur, ac si imperiali ore essent dictata, quippe quae a Justiniano firmitatem suam acceperunt. Eodem sane pacto nihil discriminis statuere licet inter canones in vetustissima illa Collectione recensitos, quippe qui uno ordine a Conciliis Generalibus fuerunt confirmati. Ceterum cum in ea Collectione canones Sardicensis, Arelatensis in causa Donati, Eliberitani, aliique fuerint omisi, facile quisque intelligit, perperam a Christophoro Justello eam Collectionem inscribi = *Codex Canonum Ecclesiae Universae*; cum potius appellari oportuisset = *Codex Canonum Ecclesiae Orientalis*.

Altera, quae in Oriente prodiit Collectio sub nomine *Synagoges*, Theodoretii Cyri Episcopi nomen praefert. Ea ex iisdem canonibus coalescit, quibus Codex Ecclesiae Orientalis. Iis tamen adjunxit Theodoretus canones LXXXV.

Apostolorum (a), et canones XXI. Sardicenses, quos praeposuit Antiochenis, licet tempore posteriores: addidit praeterea quatuor canones ex Synodo CPolitana, Ephesinos septem, et Chalcedonenses viginti septem: iis adjunxit ex duabus epistolis Basilii canones viginti septem. De tempore collectionis ex ipso auctore satis liquet. Ea enim post Concilium Chalcedonense lucem aspexit, cui sane Concilio ipse Theodoretus interfuit, et suae dignitati restitutus est.

In ea collectione Auctor canones integros non refert, nec ordinem temporum, vel seriem numerorum observat; sed titulis quinquaginta jus omne Canonicum comprehendit ea ratione, ut similes canones sub uno eodemque titulo conjungat, licet in diversis synodis editos. Canones vero non verbatim describit, sed eorum sententiam tantum proponit: quam sane rationem Photius deinde secutus est in Nomocanone. Huic collectioni a Joanne Scholastico Patriarcha CPolitano ex legibus, quae canonibus similes erant, singulis titulis excerpta quaedam adjuncta. Floruit Scholasticus sub Justiniano,

(a) Canones, qui dicuntur Apostolorum, licet ab Apostolis non fuerint procusi, uti fusius demonstrarunt viri docti, continent tamen disciplinam per priora Ecclesiae secula in diversis synodis diverso tempore constitutam. Id ex eorum lectione facile patet. Ii porro summa reverentia a veteribus fuerunt observati, et ab ipsis Conciliis generalibus passim allegati, uti apparet ex can. 5. 9. 10. et 15. Nicaenis.

postremus quatuor Patriarcharum, qui sub eodem Imperatore fuerunt, ex ordine Advocatorum in ordinem Ecclesiasticum adlectus, ex quo *Scholastici* nomen retinuit. Origo itaque Collectionum, quae postea Nomocanones dici coeperunt, Scholastico debetur. Hujusmodi autem opus privata auctoritate elaboratum, in judiciis usu non fuit receptum.

Verum, procedente tempore, Photius Patriarcha CPolitanus Nomocanonem edidit. Is vixit Hadriano II. et Nicolao I. Rom. Pontificibus, quibuscum ei graves inimicitiae fuerunt, Basilio Macedone in Oriente, et Carolo Calvo in Occidente imperantibus. Methodum in Nomocanone Photius secutus est, quam Theodoretus antea servaverat. Opus itaque in quatuordecim titulos divisit, singulos titulos in capita partitus. Singulis autem canonibus excerpta ex legibus adnotavit, quae iis cohaerent, usus libris Basilicorum. Juris enim civilis longe peritissimus fuit, et ex Senatore Patriarcha factus. Photiani Nomocanonis auctoritas tanta fuit, ut Graecorum Collectionibus reliquis praeponeretur, quia totius canonicae scientie elementa continebat.

Jussu Emanuelis Comneni Imperatoris, et Anchiali Patriarchae CPolitani Nomocanonem Photii summa industria interpretatus est Balsamo tabulario CPolitanae Ecclesiae Praefectus, postea a Graecis nomine tenus electus Patriarcha Antiochenus circa an. 1170. Is tamen plurima ad usum sui temporis accommodavit. Multae enim leges, ut ipse ait, quae aetate

Photii obtinebant, longo illo temporis intervallo fuerant abrogatae; quemadmodum et in iure Canonico nonnulla postremis synodis innovata.

Plures post Photium Scriptores collectionibus canonum operam dederunt. Inter eos eminent Constantinus Harmenopulus, cujus collectio extat initio Juris Orientalis; Theodorus Abbas et Philosophus; Simeon Logotheta, Aristenus, Arsenius, Matthaeus Blastares, alique: sed hos nominasse sufficiat. Illud tantum advertendum censeo, ab hujusmodi posterioris aevi Graecis Scriptoribus valde cavendum. Cum enim schismati Graecorum adhaereant, et Rom. Ecclesiae sint infensi, multa in rem suam detorquent, et pleraque falsa proferunt, uti in VI. Synodi nonnullis canonibus, et in aliquot canonibus Synodi VIII. in causa Photii licetprehendere.

C A P. II.

De Collectionibus Canonum Occidentalibus.

Enarratis insignioribus Orientalium collectionibus, ad Occidentales progrediamur. In iis enumerandis non omnes recensebimus, sed celebriores tantum exponemus, origine, methodo, et auctoritate cujusque proposita. Totius hujusce operis finis et scopus est, ut referamus fontes, unde Gratianus suam hauserit Canonum Concordiam, et Raymundus Grego-

ria-

rianam confecerit Decretalium collectionem. Inter Occidentales canonum collectiones primum locum obtinet Prisca Conciliorum translatio, quae etiam hodie extat, et apud omnes Occidentis Ecclesias in usu fuit receptissimo. Expressa ea quidem fuit ad exemplar antiquissimae Collectionis Graecorum: in utraque enim iidem canones continentur, iidemque desiderantur. Praeterea in antiquioribus Occidentalibus Conciliis ex illa interpretatione canones allegantur. Quin et Ferrandus Carthaginensis Latinorum Collectorum, qui extant, antiquissimus perpetuo illam sequitur; et Dionysius Exiguus in praefatione suae novae interpretationis canonum, se *offensum*, ait, *priscae translationis confusione*.

Ex ea interpretatione Fulgentius Ferrandus Carthaginensis Ecclesiae Diaconus *Breviationem canonum* elucubravit. Ipse floruit sub Justiniano, et Justino, uti ex Victoris Tununensis Episcopi Chronico colligitur. In ea Breviatione Ferrandus, pluribus canonibus ex diversis Conciliis in unum collatis, quibus eadem de re agitur, brevem titulum, et summam proponit, atque jus omne Canonicum, paucis exceptis, ad personas revocat. Non tantum ex prisca illa canonum interpretatione confecta est Ferrandi Breviatio; sed etiam ex variis Africae Conciliis, quorum pleraque alibi non reperiuntur. Quapropter doctis tantum eum scripsisse, ait Cresconius etiam Africanus. In eo opere nullas Rom. Pontificum epistolas adjecit praeter unicam *Siricii in Concilio Cellensi*, quam for-

fortasse ad Episcopos in eo Concilio convocatos scripserat Pontifex. In reliquis antiquissimam sequitur versionem. Itaque neque Ephesinos, neque Chalcedonenses canones retulit, qui in vetustissimis collectionibus qua Graecis, qua Latinis deerant. Sardicenses vero canones recensuit, illos praesertim, de quibus recipiendis plurimum concertatum inter Rom. Pontifices Zosimum, Bonifacium, Caelestinum, et Aurelium Carthaginiensem, ceterosque Africanos Patres.

Jam vero Dionysius Exiguus natione Scytha, qui, imperante Justiniano, vixit (a), *confusione priscae translationis incitatus digessit iterum, et de Graeco transtulit*, ut ipse ait in Epistola ad Stephanum Episcopum Salonitanum, canones, qui in antiquissima Graecorum Collectione continebantur usque ad Concilium CPolitanum I. Ex hoc autem Concilio tres tantum canones refert, *sicut in Graeca auctoritate legebantur*. Deinde ita habet: *Tum sancti Chalcedonensis Concilii decreta subdentes, in his Graecorum canonum finem esse declaramus* (1). Quod autem mirari subit, Dionysius Concilium Ephesinum Oecumenicum omi-

(a) Id colligitur ex ejusdem epistola Paschali ad Petronium Episcopum edita in Appendice operis, de Doctrina temporum, et ex alia ejusdem epistola ad Julianum presbyterum tituli S. Anastasiae, quam Collectioni Decretalium Rom. Pontificum praemisit, quamque ex MSto Codice erutam Cl. Sirmondus in lucem emisit.

(1) In ead. epist. ad Episc. Salonitanum.

omisit, licet ante Chalcedonense fuerit celebratum. Subjicit vero canones Sardicenses, atque Africanos, quos Latine editos profitetur; ut proinde Dionysianus Codex partim ex Orientalibus, partim ex Occidentalibus Conciliis coaluerit. In canonibus porro Orientalibus recensendis eandem servavit methodum Dionysius, quam in antiquissima Graecorum collectione deprehenderat, seriem scilicet, ac consequentiam numerorum.

Jam vero quo Ecclesiasticae disciplinae omni ex parte consulere Dionysius videretur, post canones Conciliorum editos, Romanorum Pontificum epistolis colligendis primus omnium operam suam collocavit. Opus a Siricio auspiciatus ad Anastasium II. perduxit (a). Quae vero decretales deinde accesserunt, Hormisdæ, Gregorii junioris, et reliquorum Pontificum, ab aliena manu fuerunt adjectae. Ii enim pluribus post Dionysium annis vixerunt.

Dionysii opus privata auctoritate elaboratum usu celeberrimo Ecclesiam Rom. fuisse amplexam, testatur Cassiodorus ejus aequalis (1); quod corpus canonum (2) absolute fuit appellatum, eoque nomine profertur a Burchardo, Ivone, Gratiano, ceterisque postea-

(a) Codex iste epistolarum R. Pontificum, et Regula Pastoralis Gregorii junioris, qui post Dionysium floruit, Episcopis in ordinatione a Metropolitanis tradi solet.

(1) Cassiod. lib. de Divin. Lection.

(2) Can. I. Dist. XIX.

sterioribus canonum collectoribus (1).

Collectionis Dionysianae paucis post annis aedificatam methodum adornavit Cresconius Episcopus Africanus Fulgentium Ferrandum imitatus. Ipse autem operi suo hanc adlevit epigraphen: *Hic habetur concordia canonum Conciliorum infrascriptorum, et Praesulum Romanorum*. Tum Concilia memorat, e quibus canones decerpit. In eo tantum a Dionysio discrepat Cresconius, quod diversa ratione adscribat numeros canonum Carthaginiensium (2).

Jam vero postquam Cresconius suam *canonum Concordiam* Africanis elucubravisset, Martinus natione Pannonius ex Abbate Dumiensi Bracharensis Metropolitanus renunciatus Hispanis consultum ivit. Itaque circa annum 570. *Capitula Orientalium Canonum* conscripsit. In ea collectione adornanda aliam a ceteris Scriptoribus inivit viam. Nimirum integra canonum verba non protulit, sed ea ut plurimum immutavit, aut interpolavit, non adscripto, unde, vel ex quo Concilio canonem desumserit. Ea Capitula coalescunt ex canonibus, qui habebantur in veteri Codice Ecclesiae Orientalis, paucis tantum adjectis ex Conciliis Hispanis, atque Africanis. Opus universum dividit Martinus in duas partes, in quarum altera eos discerpit canones, qui de Episcopis, et Clericis

(1) *Videsis Ant. Augustinum in libello posthumo de Collectoribus Canonum cap. 21.*

(2) *Vid. Bibliothecae Jur. Canonici tom. 1. Praefat. ad Lector.*

cis pertractant; in altera vero eos consarcinat, qui de laicis loquuntur. Quidquid autem hujusce Collectionis sit, illud certum est, eam maximo in pretio apud Hispanos fuisse (a).

Jam ad Collectionem Isidori seu *Peccatoris*, seu *Mercatoris* devenimus (b), quae immensas in Ecclesia, atque inter eruditos turbas excitavit. De collectionis auctore nihil ausim pronunciare. Sunt, qui criminis arcessunt Isidorum Hispanensem. Sed tanti viri nomini parceret, quisquis ejus integritatem, et penitioris doctrinae penus inspiciet. Alii collectionis auctorem Isidorum Setubensem proclamant innixi auctoritate cujusdam Chronici, cujus sublestam fidem viri docti jamdiu agnoverunt. David Blondellus Calvinista (1) hujus inauspicati par-tus initia repetit ex Germania, eique plurimum obstetricasse putat Riculphum Episcopum Moguntinum, et Benedictum Levitam. Id quibus ar-

(a) Gratianus plurima ex Martino retulit sub nomine Martini Papae in Concilio, quasi fuerit Pontifex Romanus. Quin saepiuscule integros canones inserit, et deinde eorumdem canonum excerpta ex Martino refert: quod et Ant. Augustinus, et Correctores Rom. ante nos jamdiu animadverterunt.

(b) Petrus de Marca in C. S. et I. lib. 3. cap. 5. putavit, hunc Isidorum Peccatorem dictum ex more tunc temporis recepto, quo Episcopi se se peccatores animi demissione appellabant. Verum Ant. Augustinus lib. 1. de Emendat. Gratian. auctor est, apud Iyonem in Pannormia Isidorum nuncupari Mercatorem.

(1) In Libello = Pseudo-Isidorus, et Turrianus vapulantes.

argumentis conficiat, non vacat expendere.

Quidquid autem de Collectionis auctore sit, certo constat, ubi primum in Galliam collectio venit, ab Hincmaro Rhemensi fraudem fuisse detectam. Cum enim lite certaret cum Hincmaro Laudunensi, qui veritus iudicium synodi provincialis ad Romanam Sedem appellaverat tutus auctoritate pseudo-Isidori, Rhemensis Metropolitanus decretales Isidorianas rejecit ea parte, qua antiquos canones, et sanctiorem disciplinam oppugnatum ibant. Illud porro extra omnem dubitationem positum est, Romanos Pontifices serius monstrosam hanc collectionem cognovisse. Sane Joannes IV. ad consulta Episcoporum Britanniae epistolas decessorum suorum accurate recenset, nullamque ex iis memorat, quas pseudo-Isidorus confinxit (1).

Ceterum in eam Collectionem maleferiatus Auctor conjecit 99. epistolas decretales, quarum triginta tres Pontificibus ante-Siricianis appinxit, reliquas vero inter genuinas posteriorum Pontificum epistolas dispersit. His adjecit Acta Concilii Romani sub Julio I., et Concilii V. ac VI. sub Symmacho, et nescio quae excerpta synodi sub Silvestro. Integram Isidorianae Collectionis seriem describit Carolus Blaschus (2).

Jam vero putida Mercatoris merces pedetentim totum occidentem pervasit: atque adeo Isido-

dori nomen apud omnes increbuit, ut nemo, qui deinceps canonum collectionibus operam navavit, ex illo fonte aquam non hauserit. Primus Angilramnus, quando pro sui causa agebatur, hoc novo jure usus est. Ipse quidem Capitula quaedam procudit, quae sub nomine Hadriani Papae circumferuntur. Rem apprime demonstravit Balutius ex inscriptione veteris codicis Bibliothecae S. Victoris Parisiensis (a). Huc illud accedit, quod Hadrianus Carolo M. Dionysianam Collectionem dono dedit, plura fortasse daturus, vel aliquid in eam adjecturus, si *Capitulorum*, quae sub ejus nomine circumferuntur, auctor fuisset.

Sub eadem tempora Regino Abbas Prumien-sis, unde expulsus in Monasterium S. Maximi-ni Trevirensis se recepit, rogante Rathbodo E-piscopo Trevirensi, anno fortasse 906. opus adornavit *de Ecclesiastica Disciplina, et Religio-ne Christiana*. Eo congressit canones Concilio-rum Generalium, sententias Patrum, et Ponti-ficum decreta. Nonnulla quoque ex Mercatore desumsit. Quin et leges profert ex Capitulari-bus Regum Francorum, necnon ex Codice Theo-dosiano secundum Aniani interpolationem.

Post Reginonem Burchardus Episcopus Wor-matiensis *Magnum Decretorum Volumen* concinnavit circa annum 1020., quod postea De-cre-

(a) Codex ita inscribitur = *Incipiunt Capitula collecta ex diversis Conciliis, sive decretis Pontificum Romanorum ab Angilramno Metensi Episcopo, et Adriano Papae oblata.*

(1) Apud Sirmond. tom. 9. Concilior. Gall.

(2) Libell. de Collect. Isidor. Mercator.

cretum fuit appellatum. Multa ex Reginone hausit, cujus erroribus et suos adjecit: nonnulla ex Isidoro mutuatus est, et ex Capitularibus Regum Francorum (a). Illud porro advertere juvabit, Burchardum apud Decretalium Collectores interdum *Brochardum* appellari, ejusque opus *Brochardicorum* nomine aliquando jactitari.

Postremo Ivo Carnotensis Episcopus primum *Pannoniam*, seu *Pannormiam* scripsit divisam in partes octo; deinde *Decretum* composuit, quod in partes decem et septem distribuit. Utrumque opus unam habet praefationem. Id nonnullis viris doctis fucum fecit, qui putaverunt, Pannormiam non esse Ivonis opus, sed alterius incerti Scriptoris, qui *Decretum* in compendium redegerit. Ceterum vir istarum rerum longe peritissimus Ant. Augustinus luculentissime demonstravit, Pannormiam non esse epitomen *Decretorum* Ivonis, cum pauca admodum sint, in quibus hae collectiones inter se conveniant. Ivonis autem collectiones ex suspectis illis primorum Pontificum epistolis Isidorianis plurimum auctae sunt et amplificatae. Quin et plurima accesserunt ex Patrum sententiis. Postremo in Ivonis collectione ex Pandectis, Codice, et Novellis Justinianeis excerpta non pauca de-

(a) In Libro de Gestis Abbatum Gemblacensium habetur, Burchardum Olberto Abbate Gemblacensi (cujus fuerat auditor) dictante, et magistrante, magnum illud canonum volumen centonizasse. Id testatur etiam Sigebertus in Chronico ad an. 1008.

desumuntur. Quare, quod Joannes Patriarcha sub Justiniano primus in Oriente tentavit, in Occidente Ivo aggressus est, nempe ut jus Civile cum Canonico conjungeretur.

Jam vero ex hisce posterioribus canonum collectionibus Gratianus Monachus Benedictinus Clusii in Etruria natus *Concordiam canonum discordantium* conscripsit sub an. 1150. quae deinde *Decreti* nomine fuit appellata. Universum opus in tres summas partes divisit. Prima parte 101. Distinctionibus distributa de Personis pertractat. Altera parte de Judiciis agit, eamque per Causas XXXVI. percurrit, et unamquamque Causam Quaestionibus expendit. In quaestione porro tertia Causae XXXIII. a proposito tractatu de Matrimonio desultat, et Tractatum interserit de Poenitentia. Tertia parte Gratianus per Distinctiones agit de Consecratione. Gratianeum opus coalescit ex canonibus Conciliorum, Pontificum decretalibus, Patrum, Scriptorumque Ecclesiasticorum sententiis, ex Episcoporum constitutionibus, et ipsius Gratiani verbis, ubi discordantes canones se componere putat (a). In hisce fragmentis describendis quantum peccaverit, dici vix potest. Illud tantum

(a) Inter fragmenta a Gratiano consarcinata quibusdam Paleae nomen inscribitur. Nonnulli putarunt, hujusmodi fragmentis vel res leves, vel antiquatas, vel repetitas contineri. Cum vero res graves, nec antiquatae iis pertractentur, fortasse ab Auctore incerto obscuri nominis fragmenta isthaec ad marginem adscripta in textum Gratiani postea fuerunt conjecta.

tum adverti velim, eum non ex autographis, sed ex Mercatoris, Burchardi, Ivonis, et aliorum lacunis rem omnem exhausisse. Quapropter pleraque supposititia retulit; vera monumenta nec recte proposuit, nec suis auctoribus adscripsit: saepius in nominibus hominum, urbium, provinciarum, conciliorum erravit: plurima ipsemet interpolavit, mutilavit, corrupit. Haec omnia in causa sunt, ut ejus opus indigesta apocryphorum, et corruptorum monumentorum moles a plerisque habeatur.

Gratiani rhapsodia privato studio consarcinata numquam auctoritate publica fuit munita. Et falsum omnino est, quod Trithemius (1) memoriae prodidit, collectionem Gratianeam Eugenio III. oblatam fuisse, ab eoque confirmatam. Quapropter canones, qui a Gratiano afferuntur, non omnes eandem vim habent. Alio enim jure censentur, quae ex Conciliis deprompta sunt, alio quae ex Pontificum constitutionibus, alio denique, quae ex dictis Patrum fuerunt derivata. Ad rem Ant. Augustinus in epistola, quam Canonibus poenitentialibus praefixit: *Est etiam delectus habendus, et ratio auctoritatis constituentium; in quo video multos juris Pontificii studiosos vehementer decipi, qui Gratiani collectionem parum vim cum Gregoriana habere putant; cum tamen Gregorius IX. Pontificia auctoritate usus omnibus in eo volumine Decretalium con-*

(1) Trithem. in vit. Gratian.

tentis vim legis statuerit; Gratianus unius Magistri, et Monachi personam gerens ea, quae refert, non majori pollere potuit efficere auctoritate, quam antea fuerant. Itaque necesse est, adire fontes, unde emanarunt, ut certa ab incertis distinguamus.

Jam vero Gratiani opus emendare studuit Antonius Demochares Parisiensis Theologus, et Antonius Contius Jctus. Tum Rom. Pontifices Pius IV., Pius V., et Gregorius XIII. accuratorem Gratiani emendationem selectissimis viris, qui *Correctores Romani* vulgo dicuntur, demandarunt. Sub eadem ferme tempora eandem spartam exornandam suscepit Ant. Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis. Sed post tot, tantosque correctores adhuc Gratianus mendis foedatus apparebat. In id itaque opus operam collocavit suam Stephanus Balutius, qui Ant. Augustini dialogos adnotationibus ditavit, Espenius, et novissime omnium Sebastianus Bernardus (a).

Porro ex Gratianea farragine jus novum emer-
sit. Et quidem judiciaria potestas a Synodis provincialibus in Pontifices translata, beneficiorum
ab

(a) Gratianei Glossatores fuerunt Laurentius Cre-
mensis; Vincentius Castellioneus seu Hispanus, seu
Mediolanensis; Tancredus a Corneto, qui docuit Bo-
noniae primum, ac deinde Parisiis; Joannes Semeca,
qui primum inter Dominicanos vixit, deinde Praeposi-
tus S. Stephani in Saxonia fuit renunciatus; Bartholo-
maeus Brixiensis Castellionei discipulus; Hugo, sive
Hugutio Vercellensis, qui Vercellis docuit, inde Epi-
scopus Ferrariensis factus.

ab ordinatione discretio, matrimonii impedimenta adaucta, publice poenitentium rigor remissus, exemptiones Monachis, et Cathedralium Capitulis passim indultae, et alia hujusmodi amplissima fuerunt Decretalium Rom. Pontificum seges. Iis itaque colligendis plerique operam dederunt, quos paucis recensebimus.

Primus omnium Bernardus Circa Praepositus Papiensis Pontificum decretales collegit. Opus inscripsit *Breviarium extravagantium*, quia extra Decretum Gratiani hujusmodi constitutiones vagabantur.

Altera Collectio ter a tribus confecta est Gilberto, Alano, et Joanne Vallensi. Praevaluit tamen ea, quam ex duabus prioribus Vallensis composuit. Istaec Collectio duodecim post primam annis prodiit. In ea admiscuntur nonnulla ex Conciliis, et Patribus, sicut et in prima Collectione. Continet autem constitutiones Alexandri III. et sequentium Pontificum, potissimum vero Caelestini III.

Tertiam Decretalium collectionem ex Regestis Innocentii III. adornaverat Bernardus Compostellanus: sed ea recepta non fuit. Ipse porro Innocentius aliam collectionem, quae vocatur *Tertia*, fieri jussit, quam publica firmavit auctoritate. In ea conficienda usus est opera Petri Diaconi Beneventani notarii sui.

Sed et idem Pontifex ex canonibus Concilii Lateranensis IV., et ex suis decretalibus post annum Pontificatus XII. editis, quartam collectionem scribi curavit. Cujus opera ea in collectione fuerit usus, non liquet. Tertia itaque, et

et quarta collectio unius Innocentii constitutiones continent.

Quinta denique Collectio prodiit auctoritate Honorii III., ejusque constitutiones tantum complectitur. Quatuor priores collectiones editae sunt ab Ant. Augustino; quinta ab Innocentio Cironio (a).

Ex constitutionibus, quae in memoratis quinque Collectionibus continebantur, atque ex aliis, quae a Collectoribus fuerunt omissae, quaeque deinceps prodierunt, Gregorius IX. operatus Raymundi a Pennaforti Ordinis Praedicatorum, Poenitentiarum et Cappellani sui novum Decretalium Codicem composuit, quem a suo nomine inscripsit = *Decretalium Gregorii IX. Papae compilatio*. In hac nova Decretalium collectione Raymundus, qui *superflua* tantum se detruncasse ait, interdum utilia multa resecuit, et plerasque constitutiones praetermisit; quin et plurima de suo addidit, et unam eandemque constitutionem in duas, tresve divisit, easque veluti discerptas Absyrthi partes sub diversis titulis collocavit (b). Quapropter accuratus

(a) Ostiensis in Summa Decretalium numerat octo collectiones, quae Gregorianam praecesserunt: scilicet Gilberti, Alani, et Bernardi Compostellani collectiones, quae numquam obtinuerunt, quinque reliquis addidit.

(b) Raymundus initia, et prima verba singulorum capitum retinuit, et plurima de medio sustulit, plerumque totam capituli speciem resecuit. Id constitutionibus intelligendis veluti nubem offudit, quam non dissipabimus,

tus interpretes ad fontes ipsos adire cogitur (a).

Gregoriana Collectioni in quinque libros distributae suam addidit Bonifacius VIII. an. 1300., quam propterea *Sextum* librum Decretalium nuncupavit. In hanc Collectionem conjectae sunt tam ipsius Gregorii IX. (b) constitutiones, quam aliorum sequentium Pontificum. Praevalent vero decretales Innocentii IV. et Gregorii X., sub quorum Pontificatu habita sunt duo Concilia Lugdunensia, et ipsius Bonifacii constitutiones (c). Hujusmodi Collectio in Gallia non fuit recepta ob graves inimicitias, quae inter Bonifacium ipsum, et Philippum Pulchrum exarserunt.

Jam vero Clemens V. ex constitutionibus suis, et ex canonibus Concilii Viennensis habiti an. 1312. Collectionem adornari curaverat, cui *Septi-*

mus, nisi ad fontes, et veteres collectiones adibimus. Porro pars illa resecta vulgo citatur sub nomine partis decisae.

(a) *Gregoriana Collectionis glossas adscripsere Richardus Anglicus, Rodoicus Bertrandus, Petrus de Villaco Hispanus, Guilelmus Naso, Jacobus de Alberga Episcopus Faventinus, Philippus Sampso, Bernardus Compostellanus, Aegidius Bononiensis, Franciscus Vercellensis, Boatinus Mantuanus, Archidiaconus, aliique.*

(b) *De extravagantibus Gregorii IX. vid. Cujac. ad cap. penult. et ult. de Testibus.*

(c) *Ante Bonifacium VIII. Innocentius IV. decretalium collectionem edidit, in quam suos commentarios scripsit Ostiensis. Ea dicta fuit Extravagantes Innocentii IV., cujus omnes decretales in Sextum Bonifacius conjecit.*

ptimi libri Decretalium nomen facere decreverat. Hujusmodi collectionem in Castro Montilis coram se in consistorio promulgavit Pontifex an. 1312. Eam tamen publica auctoritate donatam publici juris fecit Joannes XXII. an. 1317. sub nomine *Clementinarum*. De iis legendus Glossographus Joannes Andreas, qui plurima dabit non poenitenda.

Sed et ipse Joannes XXII. qui Clementinas promulgavit, multas scripsit constitutiones. Earum XX. ab incerto auctore collectae prodierunt sub titulo *Extravagantium Joannis XXII.* Codex iste ob parvum decretalium numerum in libros non fuit tributus, sed in titulos XIV., servato ordine praecedentium Collectionum.

Temporis lapsu privata itidem auctoritate prodiit Collectio *Extravagantium Communium*. In eam scilicet conjectae sunt et decretales Joannis XXII. quae in Joannitarum Extravagantium collectionem non fuerunt collatae, et constitutiones multorum Pontificum a Bonifacio VIII. ad Sixtum IV. qui an. 1471. Pontifex fuit renunciatus. Quemadmodum Joannis XXII. Extravagantes, ita et Communes vim et robur in judiciis obtinuerunt, licet privata auctoritate collectae.

Porro memoratae Pontificiae Constitutiones jus commune Ecclesiasticum per totum ferme Occidentem continent. Iis Ecclesiastica politia regitur. Sane Gregorius IX. Bonifacius VIII. et Joannes XXII. collectiones, quas modo memoravimus, Pontificia auctoritate promulgarunt.

runt, easque et in scholis praelegi, et in foro valere voluerunt. Quin ipsis Extravagantibus Communibus, quibus origine sua defuit auctoritas, usu deinde accessit. Apud nos Decretales Romanorum Pontificum memoratis quinque collectionibus comprehensae passim et in scholis, et in foro receptae; nisi Majestatis juribus aut vetustis Regni moribus adversentur.

C A P. III.

De Jure Novissimo.

Juris novissimi, quod scil. post evulgatos Decretalium Codices fuit constitutum, quatuor species enumerari possunt, *Decretales Pontificum, Canones Conciliorum, Regulae Cancellariae, et Nationum Concordata.*

Post evulgatas decretalium collectiones, qui secuti sunt Pontifices novas constitutiones scripserunt. Ipsae *Bullae* fuerunt appellatae ab aureo, seu plumbeo sigillo, quod ipsis suspendi solet, prout vel justitiae sunt, vel gratiae. Adeo autem Bullarum copia excrevit, ut numero vincant ipsas decretales quinque codicibus contentas. Porro Bullae in ipsis Christianis provinciis non obligant, nisi rite fuerint receptae, i. e. Principum auctoritate firmatae.

Inter canones, qui collapsam disciplinam restaurarunt, post Basileenses, et Constantienses, principem locum obtinent Tridentini. Sane Martinus Lutherus, qui Ecclesiam miseris modis dilaceravit, Catholicos excivit, ut, ad S. Scriptu-

turae, et antiquitatum ecclesiasticarum studia converterentur, atque antiquam Ecclesiae disciplinam labefactatam repararent. In eo rerum statu a Paulo III. Concilium Tridentinum convocatur, quod sub Julio III. continuatum, sub Pio IV. fuit absolutum. In iis oecumenicis Catholicae Ecclesiae comitiis et fides contra Lutheranos firmata, et plures canones constituti ad mores, et disciplinam collapsam reparandam. Licet autem pleraque Concilii Tridentini decreta ad disciplinam restaurandam spectent, eorum tamen nonnulla apud nos non fuerunt recepta.

Jam vero per Regulas Cancellariae jus novissimum maximis auctum est incrementis. Hujusmodi regulas primus excudisse perhibetur Joannes XXII. Eae initio normam Officialibus Cancellariae praebuerunt, qua in rebus beneficiariis litteras expedirent. Qui secuti sunt Pontifices, Cancellariae regulas auxerunt, donec Nicolaus V. ad eum statum eas redegit, quo in praesens habentur; et successores Pontifices qua mutationibus, qua additionibus ad septuaginta duas regulas perduxerunt. Hujusmodi regulae a quolibet Pontifice altero ab sua electione die solent confirmari, quippe quae cujusque Pontificis morte extinguuntur. Ceterum Rom. Cancellariae regulae vim legum ex receptis moribus obtinuerunt, ubi tamen fuerint receptae.

Postremo ad jus novissimum pertinent Principes inter, et Pontifices pacta conventa, quae vulgo Concordata dicuntur. Sane ut externa mittamus, apud nos primum Concordatum occurr-

currit inter Guilelmum Regem, et Hadrianum IV. an. 1156. (1). Praeterea quaedam inita sunt pacta inter Clementem IV., et Carolum I. Andegavensem, quae habentur in Bulla investiturae Regni utriusque Siciliae data an. 1265. (2). Tum an. 1486. Innocentius VIII. cum Ferdinando Rege pactus est, ut Episcopatus omnes, et Beneficia Regni Neap. a Pontifice conferrentur pro lubito (3). At Clemens VII., pactis cum Carolo V. conventis, Regibus Neapolitanis dedit nominationem XXV. Cathedralium Ecclesiarum, octo scil. Metropoliticarum, et septendecim Episcopaliū, reliquis omnibus Sedis Apostolicae collationi reservatis. Postremo supra cetera omnia eminent pacta conventa an. 1741. inter Carolum Borbonium olim utriusque Siciliae Regem, et Benedictum XIV., quibus pleraque ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentia pacto foedere constituta sunt novem capitibus distributa. Ea huc revocantur 1. De reali immunitate, 2. de immunitate locali, 3. de immunitate personali. 4. de Ordinandorum requisitis. 5. de administratione estauritarum, aliorumque locorum piorum. 6. de causis fori Ecclesiastici. 7. de librorum exterorum introductione. 8. de Beneficiis, et pensionibus. 9. de Tribunali Mixto. His addi possunt sex articuli secreto constituti = de privilegiis Beneficiorum.

(1) Baron. Annal. ad an. 1156.

(2) Raynald Annal. Ecclesiast. ad an. 1265.

(3) Id. ad ann. 1486.

neventanorum = *de iis*, ut ait Tertullianus (1). su ad Principem = *de respiciunt*, pro tempore, ac suppressione Cathedrae mutationem subitumque nullius Dioecesis. Atque ecclesiastica compellat sufficiat. fidei, mo-

CANONICARUM INSTITUTIONUM

L I B E R I.

TITULUS I.

De Iuris Canonici Natura, ac Speciebus.

Jus canonicum a Graeca voce *νόμος* appellatur. Canon autem in praesenti argumento nihil aliud sonat, nisi *regulam*, ad quam Christianorum mores exiguntur. Ecclesia scilicet imperiosum *Legis* nomen aspernata, mitiori canonis vocabulo uti voluit, quod ipsi Apostolo placuisse non ignorabat (a).

Quamvis vero primis Ecclesiae seculis *Canonis* nomine designarentur constitutiones seu de fide, seu de disciplina conditae; tamen, labente tempore, Ecclesia in Conciliis, quae ad fidem pertinebant, seorsim tractavit ab iis, quae disciplinam respiciebant. Hinc illa *σταυρωσις*, et *δόγματα*, *constitutiones*, ac *decreta*; haec

(a) II. ad Corinth. 10. ad Galat. 6. ad Philippen. 3.

mulgatum, et *Positivum*, seu *Revelatum* nuncupatur. Ratione autem formae aliud est *scriptum*, aliud *non scriptum*: illud ab Ecclesia constitutum; hoc moribus receptum. Praeterea ab objecto jus Canonicum vel *publicum* est, vel *privatum*. Primum respicit statum Reip. Christianae; alterum ad singulorum Christianorum utilitatem pertinet. Postremo ratione potestatis, qua conditum est, dividitur jus Canonicum in *Generale*, et *Particulare*. Generale inter Catholicos ubique obtinet, cujusmodi sunt canones Conciliorum Generalium; particulare in aliqua natione, provincia, vel Ecclesia servatur; cujus generis sunt canones Conciliorum nationalium, provincialium, Episcopaliū.

TITULUS II.

De Jure Divino.

Jus Divinum vel Naturale est, vel Positivum. Jus Naturale est divini luminis in hominum mentibus consignatio. Jus istud duplici pacto spectari potest, vel quatenus primaria juris praecepta continet, veluti *bonum faciendum*, *fugendum malum*; vel quatenus secundaria praecepta complectitur, veluti *auscultandum parentibus*, *depositum reddendum*. Priora juris naturalis praecepta ab hominum mentibus nullo pacto evelli possunt: posteriora vero obliterari ita queunt, ut quis veritatem in genere intelligat, in specie errorem sequatur. Nihil enim

enim aliud sunt secundaria juris naturalis praecepta, quam conclusiones ex primariis derivatae, et in praxim deductae.

Jus autem divinum positivum in veteri, ac novo Testamento continetur (a). Velus Testamentum complectitur leges *morales*, *caeremoniales*, ac *judiciales*. Leges morales sunt ipsa juris naturalis praecepta, quae hominum malignitate ferme deleta Deus ipse per Mosen inter coruscationes ac tonitrua veluti restauravit. Leges caeremoniales sacros ritus, sacrificia, et exteriorem religionis cultum praescribebant. Denique judiciales leges ad judicia pertinebant, et rationem administrandae justitiae complectebantur.

Jam vero judiciales, ac caeremoniales Judaeorum leges, utpote ipsorum moribus accommodatae, morte Christi interciderunt (b). Morales vero cum ab ipso immutabili Naturali jure

(a) *De numero librorum veteris, ac novi Testamenti acerrime olim fuit disputatum. Sed hodie de ea re frustra quaeritur. Concilium enim Tridentinum, ne qua deinceps dubitatio suboriretur, indicem confecit non modo singulorum librorum, sed etiam versionum. Sess. IV. Decret. de Scriptur. Canonic.*

(b) *Quando legalia mortifera evaserunt, vide Augustinum epist. 82. ad Hieronym., ubi tria tempora distinguit; primum ante Christi mortem, quo legalia nec mortua, nec mortifera erant; alterum a morte Christi ad eversionem templi Hierosolymitani, quo legalia mortua, non mortifera fuerunt; tertium denique post sollemnem Evangelii promulgationem, quo mortifera quoque evaserunt.*

re nil prorsus differant, per legem Evangelicam non modo vi sua non fuerunt destitutae; sed sui veluti perfectionem ac complementum acceperunt: *non enim veni solvere legem, sed adimplere*, ait Christus (1).

In Novo autem Testamento judicialia praecepta non continentur. Non enim mundanum, sed spirituale regnum Christus instituit (2). Caeremonialia vero in eo passim deprehenduntur. Ipse Christus praecipuos ritus in Sacramentis praescripsit. Ita voluit, ut baptismus per aquam, et certam formulam conferretur; ut Eucharistia pane, ac vino, certisque verbis consecraretur; ut Ecclesiae ministri manuum impositione initiarentur. Reliquos autem peculiare ritus Ecclesiae decernendos reliquit; ita tamen, ut rituum diversitas Ecclesiasticam unitatem inter eos non turbaret, quibus eadem fidei dogmata constarent (3). Ceterum praeter ea, quae in novo Testamento scripta sunt, pleraque Christus docuit, quae Apostoli solo verbo fidelibus tradiderunt. Ea *Traditionis* nomine designantur; cujus quidem vis tanta est, quanta Evangelicae veritatis. Sed de his fusius Theologi.

TI-

(1) Matth. V. 17.

(2) Joann. XVIII. 36.

(3) Hieron. epist. 27. Augustin. epist. 86.

TITULUS III.

De Jure Humano.

Jus humanum Ecclesiasticum vel *scriptum* est, vel *non scriptum*. Jus scriptum, quod expressa legislatoris voluntate sancitum rite fuit promulgatum, complectitur canones Conciliorum, Pontificias constitutiones, et sententias SS. Patrum. Ad jus non scriptum, quod moribus receptum custoditur, pertinent *Consuetudines*.

Concilia, quae apud Graecos Συνοδοι dicuntur, sunt conventus Episcoporum rite coacti, quibus de fide, moribus, ac disciplina pertractatur. Eorum alia sunt Generalia οἰκουμένην, alia Dioecesana, alia Provincialia, alia denique Episcopalia. Ad Generalia Concilia totius Christiani orbis Episcopi per litteras encyclicas convocantur; eisque Rom. Pontifex vel ipse, vel per legatos praeest. Ita congregati Episcopi Ecclesiam universam repraesentant. Non omnes tamen Episcopos convenire necesse est, ut Concilium Generale sit; satis enim est, si omnes vocentur, et plurium nationum Episcopi veniant.

Dioecesana Concilia ex Metropolitanis, et Episcopis dioeceseos coalescebant. Dioeceseos vocabulo antiquitus regio designabatur pluribus provinciis distincta. Hujusmodi autem Concilia vel tantum dioecesana erant, vel etiam Patriarchalia, prout scil. dioecesibus praeerant,

T. I.

C

ant

aut non praeerant Patriarchae (a). Ea porro dicta sunt *majora*, *plenaria*, et *universalia*: interdum vero adjuncto vocabulo, ut ab oecumenicis discernerentur. Ita *plenaria totius Africae synodus*, et *universale anniversarium Concilium* dicitur Synodus Africana habita an. 418. ab Augustino, et Patribus Concilii Carthaginensis III. .

Concilium provinciale a Metropolitano indicitur, et ad ipsum omnes provinciae Episcopi conveniunt canones jure suo condituri: et Concilium Episcopale, quod Episcopus in suo territorio indicit, coalescit ex clericis Dioecesis, iisque omnibus, qui adsidendi jus habent. Ceterum de omnibus Conciliis tam oecumenicis, quam particularibus haec servanda est regula: *Ubi in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illud est praeferendum, cujus antiquior, et potior extat auctoritas* (1) Sed de his alius erit dicendi locus.

Quod ad Pontificum constitutiones, earumque au-

(a) *Antequam Patriarchae instituerentur, dioecesana Concilia habita sunt tam in Oriente, quam in Occidente, veluti Asiana sub Polycrate, et Polycarpo, Africana sub Cypriano, Eliberitanum Hispanae nationis, aliaque id genus. Tum, Rom. Imperio in dioecesis tributo, hujusmodi Concilia a Patriarchis fuerunt indicta. Deleto autem, et in partes discisso R. Imperio, nationalia concilia eadem fuere, ac dioecesana. Ceterum in Oriente quaeque dioecesis Patriarchis suberat; at in Occidente nulli erant Patriarchae, praeter Romanum Pontificem.*

(1) Can. Domino 28. Dist. L.

auctoritatem, illud est advertendum, per eas Christianos omnes adstringi (1). Ad Romanum enim Pontificem praecipue pertinet in Ecclesia Dei jura condere, et interpretari: quod et de Principe Justinianus edixit (2) Ceterum hujusmodi constitutiones antiquitus semper fuerunt synodales. Synodus scil. Romana senatus olim erat Pontificis, ex cujus sententia constitutiones condebantur. Labente tempore, in Cardinales transfusa senatus Pontificii auctoritate, eorum consensu canones scribebant Pontifices. Sed hodie Pontifices ipsorum consilium in Consistorio requirere solent.

Pontificiae constitutiones aut generales sunt, aut particulares. Generalibus constitutionibus vel sponte sua, vel ab aliis rogati Pontifices rectum Ecclesiae regimen procurant: particularibus constitutionibus ad Episcoporum, vel privatorum relationem aliquid definiunt, quod facit jus in proposita specie. Illud autem heic non omittendum, quod edicit Bonifacius VIII. (3), constitutiones generales Pontificum, licet ipso jure priores revocare intelligantur, consuetudinibus tamen, et statutis peculiaribus locorum, et personarum non aliter derogare, nisi nominatim in ipsis id caveatur. Hoc Juri Civili apprime consonat.

TI-

(1) Cap. ult. de Constit. ex.

(2) L. ult. §. ult. C. de Legib.

(3) Cap. 1. de Const. in VI.

TITULUS IV.

De Rescriptis.

Rescripta nil aliud sunt, nisi litterae, quibus Pontifex ad consultationes, relationes, suggestiones tam Collegiorum, Capitulorum, et Corporum in publicis causis (1) (a), quam singulorum in causis privatis respondet. Ea vel ad lites pertinent, vel ad beneficia; et vel in forma communi, vel in forma nova, seu gratiosa conceduntur.

Jam vero illud principio de rescriptis observandum, *rescriptum speciale derogare generali*, quamvis in eo non fuerit facta mentio generalis (2). Itidem Judicibus delegatis sive ad lites, sive ad beneficia causae committi solent cum ea clausula, *sublato appellationis remedio*. Ea sane clausula ex jure civili petita videtur. Adponi autem tantum potest iudicibus datis a Principe, vel a Summo Pontifice (3). Per hanc vero clausulam illae tantum appellationes inhibitae censentur, quae in jure indulgeri non solent, veluti moratoriae, frustratoriae,

(1) de Justinian. Cod. confirm. §. pen.

(a) Hujusmodi rescripta proprie dicuntur Pragmaticae sanctiones l. 7. Cod. de Div. Rescript. Ea in Principis consistorio, causa cognita, et adhibitis precibus, fiebant.

(2) Cap. 1. h. t. e.

(3) Cap. Pastoralis 53. de Appell. ex.

frustratoriae, et a futuro gravamine, jure Canonico passim admissae (1). Quare si causa alicui fuerit delegata, qui jure sit suspectus, hujusmodi delegatum non immerito posse recusari, rescripsit Lucius III., quamvis, *appellatione remota*, fuerit ei negotium delegatum (2).

Solet etiam in Rescriptis clausula illa adponi = *Si preces veritate nitantur*. Ea si fuerit omissa, rescriptum jure civili nullius est momenti (3). At jure Canonico adjecta semper intelligitur, et de precum veritate praejudiciali primum quaestione disputatur. Ceterum mendax preceptor carere debet penitus impetratis, quod Innocentius III. edixit (4) (a). In Rescripto exprimi debet nomen impetrantis, di-

(1) Cap. Postremo 36. eod. ex.

(2) Cap. Ex parte 2. ex. h. t.

(3) L. 1. ff. A quib. appell. non lic. Cap. 15. de Offic. Jud. delegat.

(4) Cap. Saper 20. eod.

(a) In hoc controverso juris articulo ita distinguit Innocentius III. Qui dolo vel falsum dixit, vel verum tacuit, carere debet penitus impetratis, et rescriptum omni omnino ex parte nullum censetur. Ubi vero per errorem id contigerit, ita rem definit Pontifex: vel suppressa veritas, falsitasve expressa Pontificem ad rescriptum concedendum impulit; vel, ea non obstante, Pontifex litteras dedisset. In priori casu cessant partes Judicis delegati, resque omnis eadem ratione habebitur, ac si dolus intervenisset. Altero casu Judicis datio manet, qui etiam de negotio principali cognoscet ex jure communi, neglecta forma in litteris Pontificiis praescripta.

dignitas, beneficium licet minimum, et patrimonii vires (1). Itidem in omnibus rescriptis mentio nominatim facienda est Ecclesiarum (2), qualitatibus personarum, corporum, adversus quae impetrantur. Strictissime autem personae, et loca in rescriptis, prout sonant, accipiuntur, nec extensio fit ad alia loca, vel personas (3), nec ab uno vacationis modo ad alium (4).

Jam vero Rescripta seu ad lites, seu ad beneficia emittantur, strictissimam accipiunt interpretationem; iis enim saepissime Episcoporum jura attentantur fraude impetrantium. Quamobrem ipsi Pontifices Judices delegatos laudant, ubi eos de fraude, ac dolo monuerint (5): quod ex jure civili fortasse deductum, quo iterantur, vel etiam revocantur Principum rescripta (6). Ceterum Rescriptis Pontificum, ac Principum semper obtemperandum. Tantum ad eos de fraude referri potest, quo in surreptores animadvertatur (7).

Porro ubi in Rescriptis aliquid dubii, vel praeposteri occurrat, ex jure communi res omnis erit definienda (8); nec enim contra jus, utili-

(1) Cap. Cum adeo 17. eod.

(2) Cap. Ex litteris 2. de Dol. et Contum.

(3) Cap. Significante 34. Cap. Rodolphus 35. h. t.

(4) Cap. Susceptum eod. in VI.

(5) Cap. Ex parte 2. eod.

(6) Nov. 17. Cap. 4. Vid. ibi Cujac.

(7) d. Cap. 2. h. t.

(8) Cap. Causam 18. eod.

litatem publicam, vel in privatorum detrimentum impetrata rescripta valent (1). Ceterum si de uno eodemque negotio duo fuerint rescripta impetrata, nulla in secundis litteris facta mentione priorum, judices in primo rescripto datilitem dijudicabunt, et secundae litterae nullam obtinebunt roboris firmitatem (2). Quod si de revocatione dubitetur, Judices delegati tam in primo, quam in secundo rescripto judicabunt. Ubi vero non conveniant, res ad arbitros deferetur (3).

TITULUS V.

De Consuetudine.

Jus receptis moribus comprobatum Consuetudo appellatur. Definatur autem, *usus longaeus, qui vel deficiente lege, vel contra legem, summa ratione obtinuit*. Itaque ad consuetudinem firmandam requiritur tacitus populi consensus, Legislatoris tolerantia, temporis diuturnitas, et cum ratione consonantia.

Populus quidem, nisi tacite in id consentiat, ut moribus obstringatur, consuetudo numquam locum habebit. Quamobrem diuturni Christianorum jeunandi mores consuetudinem non indu-

(5) L. 2. 3. 7. C. de Prec. Imperat. offer. Cap. 7. h. t. in II. Collect.

(6) Cap. Ceterum 3. h. t.

(7) Cap. Pastoralis 14. eod.

ducunt, quippe qui jejunia non observant animo se iis obligandi.

De temporis vero longaevitate, quo consuetudini firmandae est opus, nil in jure definitum. Licet enim in usucapione, et praescriptione longum tempus aliquando decem vel viginti, aliquando triginta vel quadraginta annorum spatio concludatur; id tamen ad consuetudinem produci non potest. Quapropter Judex religione sua decernet, utrum consuetudo firmata sit, necne. Ceterum ad consuetudinem contra ipsum canonem constabiliendam spatium annorum quadraginta sufficere videtur (1).

Porro nisi, ratione suadente, recepta fuerit consuetudo, *corruptela potius, et vetustas erroris erit* (2). Ea de causa Pictaviensis consuetudo a Pontifice rejicitur, qua in causis Ecclesiasticis imperiti et rustici judicabant (3). Itidem reprobatum consuetudo Ecclesiae Graecae, in qua presbyteris permittitur Confirmationis conferre Sacramentum (4).

Consuetudines aut *generales* sunt, aut *particulares*: illae in omnibus, hae in quibusdam Ecclesiis obtinent. Ita ex generali consuetudine Christiani die dominico stantes orabant; et ex particulari consuetudine in Ecclesia Romana Sabbati jejunium servabatur.

Li-

(1) Cap. Abbati 25. de V. S.

(2) Cap. Cum tanto ult. h. t.

(3) Cap. Ad nostram. 3. eod.

(4) Cap. Quanto 4. eod.

Licet autem certi juris sit, consuetudinem legi derogare; id tamen de canonibus intelligi debet, qui disciplinam respiciunt, neutiquam de iis, qui ad mores pertinent. Quod enim contra bonos mores usu receptum jus est, non consuetudo dicenda est, sed vetustas erroris.

TITULUS VI.

De Legum Ecclesiasticarum Promulgatione.

Qui legem ignorant, nulla religione ad ejus observationem obligari possunt. Itaque necessaria est legum promulgatio, ut ipsae suam vim habeant (1). Leges quidem Principum seu per praeconem, seu per edictum rite semper fuerunt promulgatae. Extat Novella Justiniani constitutio, quae modum publicandarum legum praescribit, earumque vim suspendit, donec duo menses a die insinuationis fuerint elapsi. Ea autem promulgandi ratio ita fuit constituta, ut lex a Principe ad Praefectos Praetorio missa, atque in civitate Praefectoriana, edictis publice propositis, publicata, ab iisdem Praefectis ad Praesides Provinciarum dirigeretur, qui eam in Metropolitana civitate, atque in ceteris Provinciae urbibus promulgari curarent (2).

Quod

(1) S. Thomas. 1. 11. Quaest. 90. art. 4. in corp.

(2) Nov. LXVI. c. 3. §. 1. et 3.

Quod de Principalium legum promulgatione Justinianus edixit, ad Ecclesiasticas constitutiones deduci recte potest. Concilia generalia suos canones vim obtinere noluerunt, nisi post notitiam a populis rite acceptam. Concilium Arelatense I. suis canonibus clerum, aut plebem teneri noluit, nisi prius per provincias fuissent a Silvestro Pontifice publicati. Mitto promulgationem canonum Nicaenorum Aegyptiis factam, ceterisque Episcopis, qui synodo non interfuerant, litteris ad eos a Nicaenis Patribus perscriptis. Idem porro a Concilio Sardicensi factitatum novimus ex ejus epistola ad Julium Rom. Pontificem. Concilium Lateranense sub Innocentio III. habitum cum praecepisset medicis, ut aegros ad animarum salutem procurandam inducerent, antequam morbo remedia pararentur, illud porro subjecit, poenae in canonis violatores constitutae non esse locum, antequam canonis promulgatio ab Episcopo facta fuerit (1). Et Concilium Tridentium cum matrimonia clandestina rescidisset, decreto suo vim nullam esse voluit, nisi post triginta dies a die publicationis (2). Sed nihil ad praesentem disputationem accommodatius afferri potest epistola Concilii Ephesini ad singularum provinciarum Episcopos, presbyteros, diaconos, et universum populum data, qua synodus omnes

(1) *Conc. Lateran. IV. can. 22. Cap. Cum infirmitas de Poenit. et remiss.*

(2) *Conc. Trid. cap. 1. de Reform. sess. 24.*

nes certiores reddit de iis, quae adversus Caestii, Pelagiique haeresim fuerant decreta. Ea autem epistola describuntur nomina Episcoporum, quos a communione Concilium ejecerat, ne formatae et communicatoriae ab illis reciperentur, vel ad eos darentur.

Jam vero ipsi Romani Pontifices ab hujusmodi promulgationis ratione nil recesserunt. Sane Siricius ad Himerii Tarraconensis consultationes cum graviter respondisset, illi dat in mandatis, ut Hispanis Episcopis decreta sua insinuet, ne in posterum se ignorantia juris tueri possint. Adeo autem necessaria erat decretorum Siricii per provincias promulgatio in eo saltem jure, quod novum condebat, nempe de sacerdotum dejectione, qui ab uxoribus non abstinebant, ut Innocentius ea de re consultus ab Exuperio Episcopo Tolosano rescripserit, disparem esse conditionem illorum, qui Siricii decreta ignorarunt, ab iis, quibus ea innotuerant: illis enim *ignorationis venia remittetur, ita ut de cetero penitus incipiant abstinere; hi autem sunt omnibus modis submovendi* (1). Eadem ratione usus est Zosimus epistola ad Episcopum Arelatensem, et Leo M. ad Episcopum Forojuliensem (2).

Lex autem rite promulgata post duorum mensium intervallum obligare incipit tum ex

(1) *Innoc. in Decret. cap. 21.*

(2) *Leo in Decr. cap. 48. et epist. 91. ad Episcopum Forojuliensem.*

jure Romano (1), tum ex jure Pontificio (2). Ceterum apud nos leges statim post promulgationem cives obstringunt, nisi vacationis aliquod tempus adjiciatur. Quin et canones synodi dioeceseanae statim a promulgatione obligant (3).

Illud porro heic est advertendum, populi consensum post legis promulgationem non expectandum. Regibus totius reip. salus a Deo commissa, et Ecclesiae, ejusdemque Capiti totius Christiani populi sollicitudo credita. Ferendarum itaque legum, canonumque condendorum auctoritatem penes Principes qua seculares, qua Ecclesiasticos esse nemo unus dubitat. Ex recepta itaque sententia Alexander VI. anno 1665. hanc thesim proscripsit; *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

TITULUS VII.

De Regio Placito.

Quod apud Belgas Regium placitum appellatur, apud nos Regium Exsequatur dicitur. Eo nomine designatur Regis, ejusve Sanctoris Consilii decretum, quo Apostolicae litterae in regno publicari, atque executioni de-

demandari jubentur. Vetus nullo munere functione Principes, plaudentibus. Hinc apud Episcopis, auctoritatem suam Ecclesiantur: quae gulis impertierunt, Id apprimè colligit interprete storia voterum Conciliorum Generalium, et veterum decreta, nisi auctoritate Imperatorum firmata, non prodierunt. Instar omnium sit Concilium Ephesinum, cujus Patres ita ad Theodosium scribunt: *Jubeatis, ut ea, quae constituta sunt ab Oecumenica, et sancta Synodo . . . suum robur obtineant adsensu vestrae pietatis* (1).

Jam vero Regium placitum eo spectat, ne quid per Apostolicas litteras seu subreptione, seu obreptione impetratas Regia jura, aut veteres Regni mores detrimenti capiant. Itaque apud nos supremus Senatus, qui supremae jurisdictioni vice Regia praest, Pontificias litteras expendit. Ubi in iis nihil deprehenderit, quod Regia jura attentet, aut Regni consuetudines laedat, executionem permittit. Sin aliquid vereatur contra jura Majestatis, aut receptos Regni mores, placitum denegat, aut aliquibus adjunctis, certaue praescripta forma, concedit. Cum vero per Regii Exsequatur impetrationem id tantum demonstratur, nec Majestatis attentari jura, nec publicum regimen turbari, aut receptas consuetudines convelli, si cui privato detrimentum inferatur, poterit is apud competentem judicem experiri, salva

(1) Nov. LXVIII.

(2) Cap. ult. Ne Clerici, vel Monachi.

(3) Benedict. XIV. de Synod. Dioecese.

(1) Conc. Ephesin. Act. V.

Antiquitus Clerici vocati sunt etiam *Canonici*. *Κανὼν* Canon enim inter alia Codicem denotat, in quo Clericorum nomina describebantur, unde dignosci posset, ad quam quisque Ecclesiam pertineret. Sane eo sensu hoc vocabulum adhibuere Nicaeni Patres (1), et Antiocheni (2), cui apte respondet Latina vox *Album* apud Sidonium Apollinarem (3), *Tabula Clericorum* apud Augustinum (4), et *Matri-cula* in Concilio Agathensi (5). Inde factum, ut Clericis Canonorum nomen haeserit; ac *ἱερεῖς κανονικοὶ* in Concilio Laodicensi (6) illi clerici dicantur, qui ad psallendum in Ecclesia erant ordinati.

Jam vero clericos a laicis divino jure distinguere apertissimis demonstratur argumentis; quid contra obnitantur, Rigaltius (7), Salmasius, et Seldenus, qui contendunt, aetate Apostolorum *Cleri* nomine universam Christianorum gentem designatam, aevo tandem Cypriani Pastorum ambitione factum, ut nomen illud certis tantum quibusdam personis appingeretur. Sane Apostolus eam distinctionem luculentissime statuit, ubi Pastores ita alloquitur: *Attendite vobis, et universo gregi, in quo*

(1) *Can.* 17. et 19.

(2) *Can.* 1.

(3) *Sidon. Apollinar. lib. VI. Cap. 8.*

(4) *August. Hom. L. de Divers.*

(5) *Conc. Agathens. can. 2.*

(6) *Conc. Laodic. can. 15.*

(7) *Rigalt. Not. in Cyprian. ep. II.*

quo vos Sps. Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. (1) Et Petrus Apostolorum princeps idem discrimen inculcat, ubi presbyteros hortatur, ut gregem Dei pascant, eique non coacte, sed spontanee provideant (2).

Idem porro discrimen laicos inter, ac clericos Patres omnes agnoverunt. Ignatius Martyr laicos jubet nihil agere, inconsulto presbyterio (3). Tertullianus haereticos ea potissimum de causa insectatur, quod apud eos officia clericorum laicis essent communia contra morem in Ecclesia Catholica receptum, ubi laici a ministerio Clericorum tamquam profani arcantur. (4) Postremo refert Clemens Alexandrinus, Joannem Apostolum, mortuo Domitiano, e Patmo insula Ephesum rediisse, *partim ut Episcopos constitueret, partim ut integras Ecclesias formaret, partim etiam ut unumquemque eorum, quos Spiritus S. designasset, in Clerum cooptaret* (5). Ex quibus omnibus manifesto apparet, Clerum a populo semper fuisse distinctum, eosque, qui praesunt, ab iis, qui subsunt, fuisse discretos.

Illud autem nil refert, quod Petrus universam Christianorum gentem *genus electum* appellet, et regale sacerdotium (6); et Joannes affir-

(1) *Act. XX. 28.*

(2) *I. Petr. 2.*

(3) *Ignat. epist. ad Magnes. n. 7.*

(4) *Tertull. de Praescript. cap. 41.*

(5) *Clem. Alexandr. lib. Quis dives salvetur?*

(6) *I. Petr. II. 9.*

affirmet, Christum fecisse Christianos omnes regnum, et Sacerdotes (1); utroque enim in loco non de vero, sed de *improprio* sacerdotio sermo habetur, cujus intuitu a laicis clerici nihil prorsus differunt. Quemadmodum enim *sacrificium* diversa notione a veteribus Patribus usurpatur; ac modo latius pro omnibus bonis operibus, quibus Deo litatur; modo strictius pro immolatione et oblatione victimae adhibetur: ita et sacerdotium aliquando latius pro improprio sacerdotio accipitur, quod Christiani omnes in baptismo adsequuntur, aliquando pro vero ac proprio sumitur, quod unis Clericis competit, in quo a laicis discernuntur.

Ceterum Clerici a laicis divino jure distincti variis inter se officiis differunt. Primis quidem Ecclesiae seculis in tres diversos ordines Clerici distinguebantur, Episcoporum, Presbyterorum, et Diaconorum: inferiores ordines posteriori aevo Ecclesia agnovit. Verum hodie inter omnes constat, septem in Ecclesia ordines numerari, Presbyteratus nempe, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, et Ostiariatus. His addi debet Episcopatus ordo ab ordine presbyteratus prorsus distinctus. Quod enim clericalem tonsuram inter ordines plerique recensent, iis quidem adhaerere non possumus, cum clericalis tonsura non ordo sit, sed ceterorum ordinum veluti auctoramentum.

Epi-

(1) *Apocalyps. II.*

Episcopi a Presbyteris jure divino distinguuntur.

Jam inde a IV. Ecclesiae seculo Aërius Episcopos in eandem cum Presbyteris sortem redegit. Eum porro secuti sunt Wicleffus, Waldenses, Lutherani, et Calvinistae, qui Episcoporum supra presbyteros auctoritatem non ex Christi institutione repetunt, sed ex receptis in Ecclesia moribus. Hanc sententiam, quam *stoliditatis* arguit Epiphanius (1), dedita opera propugnarunt Salmasius, et Blondellus. At Ecclesiae causam plerique susceperunt: prae ceteris vero strenue pro Catholica veritate dimicarunt Anglicani Scriptores Guilielmus Beveregius (2), et Joannes Pearsonius (3). Nos eorum scrinia non compilabimus: paucis tantum rem omnem absolvemus.

Primum quidem si Diaconi, quia diverso a Presbyteris ritu ordinantur, in diverso ordine constituuntur, Episcopi a presbyteris distinguuntur, cum multum discrepet Episcopalis ordinationis ritus a ritu, quo presbyteri initiantur. Inde porro fit, ut diversa potestas Episcopis, ac Presbyteris conferatur, atque illi patres, hi filios Ecclesiae generare dicantur.

Praeterea usque ab aetate Apostolica veteres

Pa-

(1) *Epiphan. Haeres. 56.*

(2) *Bevereg. Cod. Can. primit. Eccl. illustr. lib. II. cap. 2.*

(3) *Pearson. Vindic. Ignatian. lib. II. cap. 13.*

TITULUS IX.

De Privilegiis Clericorum.

Inter Clericorum privilegia primum locum obtinet privilegium fori, quo Clerici, nisi apud proprium Episcopum, conveniri non possunt (1). Huiusmodi privilegium Clericis datum est in honorem Ecclesiae, ne, qui sacris addicti sunt, secularia iudicia subeant in sui ordinis contumeliam (2). Jure Pontificio clerici etiam in minoribus ordinibus constituti utuntur fori privilegio, dummodo tonsuram, et vestem clericalem deferant (3). Huic autem privilegio Clerici ne quidem volentes renunciare possunt (4); tum quia est juris publici, cui voluntate privatorum derogari nequit (5); tum quia privilegium non est personale, cui renunciari possit, sed toti Collegio Ecclesiastico publice indultum (6). Atque ordinis quidem vinculo ita cohaeret privilegium personae, ut ab ea prorsus avelli non possit. Ceterum si clerici macellariorum, aut tabernariorum officium publice, et personaliter exercent, et ter ab Episcopo-

(1) *L. Cum Clericis C. de Episc. et Cleric. Cap. Si diligenti 12. de Foro competent. ex.*

(2) *d. Cap. Si diligenti.*

(3) *Cap. un. de Cleric. conjug. in VI.*

(4) *d. Cap. Si diligenti.*

(5) *L. Nemo ff. de Legat. 1.*

(6) *d. Cap. Si diligenti.*

52 *Lib. I. Tit. VIII. De Div. Chr. Ord.*

Patres ut distinctos ab Episcopis presbyteros praeferunt. Id profecto luculentissime demonstratur ex epistolis Ignatianis. Hujus autem Martyris auctoritas tanti adversariis fuit, ut inter spurias scripturas eas ablegare coacti sint. Sed post Usserii, et Pearsonii vindicias nemo unus de illarum genuinitate hodie dubitat. Idipsum porro inculcat Pius II. epistola ad Justum Episcopum Viennensem, cujus testimonium genuinum agnoscit Blondellus. In ea epistola Pontifex Episcopum a presbyteris, ac Diaconis discernit, quos tamen ipsi subesse oportere edicit. Mitto Clementem Alexandrinum, Origenem, aliosque seculi III. Scriptores, quos videre est apud Jo: Pearsonium. Tantum Tertulliani locum afferre juvabit, unde intelligere datur, quantum a veritate aberrent Presbyteriani, qui contendunt primis Ecclesiae seculis discrimen inter Episcopos, ac Presbyteros fuisse inauditum. Tertullianus itaque ita ait: *Dandi quidem jus habet Summus Sacerdos, qui est Episcopus; dehinc presbyteri, et Diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate* (1).

Plura sunt Presbyterianorum argumenta, quibus suadere conantur, parem fuisse primis Ecclesiae temporibus Episcoporum, ac presbyterorum potestatem; sed ea confutare instituti nostri ratio non sinit. Id Theologis curae sit.

TL

(1) *Tertull. lib. de Baptism. cap. 17.*

scopo moniti ab eo non destiterint, aut omnino incedant uti laici, clericale privilegium amittunt (1).

Insigne est etiam clericorum privilegium, quod eis competit ex can. *Si quis, suadente diabolo* (2). Eo privilegio fit, ut, si quis violentas manus in clericum, vel monachum intulerit, incidat in excommunicationem canonis, quae vim habet latae sententiae, a qua, nisi ab uno Summo Pontifice, absolvi frustra postulat, modo non immineat mortis periculum (3). Hujusce canonis auctor Innocentius II. in Concilio Lateranensi anno 1159., quo consuleret securitati Clericorum, qui passim a laicis impune caedebantur (a). Ceterum si qua mulier clericum pudicitiae suae vim inferentem percusserit, canonis poenam non subibit. Ea enim in

(1) *Clement. Dioecesis 1. de Vit. et Honest. clericor.*

(2) *Can. Si quis 20. C. 17. q. 4.*

(3) *Cap. Cum illorum 22. de Sent. excommunic. e. 8.*

(a) *Licet eorum absolutio, qui violentas manus in clericos injecerint, Rom. Pontifici sit reservata, non desunt tamen species, in quibus Sedem Apostolicam ea de causa adire non est necesse. Ita si monachi se in clauastro percusserint, a suo Abbate absolvi possunt. Cap. Cum illorum 22. cap. Monachi 2. de Sent. excommunic. e. 8. Si vero moniales vel in se invicem, vel in conversas suas, aut clericos etiam manus injecerint temere violentas, per Episcopum, in cujus dioecesi Monasteria fuerint, absolventur. Cap. De Monialibus 33. eod. Item mulieres, aliaeque personae, quae sui juris non sunt, ab Episcopo dioecesano absolvi possunt.*

in specie manus in clericum illatae non faciendae, sed repellendae injuriae causa.

Est et aliud clericorum privilegium, quo, si solvendo non sunt, satis est eos, datis fidejussoribus, cavere, se soluturos, ubi ad pinguiorem venerint fortunam (1). Atque hac quidem in re militibus comparantur, qui, ubi aeris alieni nomine tenentur, solvunt, quatenus facere possunt, i. e. detracto, ne egeant, beneficio competentiae ipsos juvante (2).

De Clericorum Immunitate.

Immunitas (a), quae etiam *exemptio Ecclesiastica* dici consuevit, est *beneficium*, quo *res, vel personae Ecclesiasticae a communi onere eximuntur*. Ea in *personalem*, ac *realem* dividitur. Personali immunitate ab oneribus sive honorificis, sive sordidis Clerici liberi sunt.

sunt. Cap. Mulieres 6. eod. Debiles vero, qui Romam ire non possunt, ex Pontificis rescripto ab Episcopo corrigentur d. Cap. Mulieres = His addi possunt, qui levem injuriam intulere Cap. Pervenit 17. eod. Postremo impuberes, quique per jocos Clericum percusserint, a proprio Episcopo absolutionem impetrabunt = Cap. 1. eod.

(1) *Cap. Odoardus 31. de Solut.*

(2) *L. Milites. ff. de Re judic.*

(a) *Immunitas est vacatio, et exemptio munerum, onerum, et officiorum. Munis quidem Festo dicitur Officiosus, et Tullio Offic. III. vectigalis, Graece λειτουργος. Hinc immunis est, qui nullo fungitur officio a Graecis λειτουργος nuncupatus.*

sunt. Reali vero immunitate bona Ecclesiarum, et Clericorum a tributis, ceterisque oneribus vacant.

De Personali Clericorum immunitate.

Primus Constantinus Clericos a personalibus oneribus liberavit; qui et *capitationis*, et *metati* immunes eos esse jussit (1). *Capitatio*, quae et *tributum capitis*, et *census capitum* vocatur, est tributum genus, quod pro quovis capite penditur (2). Extat in Codice Theodosiano Imperatoris Constantii constitutio, qua Clerici, eorumque conjugia, ac liberi, necnon ipsorum ministeria, atque liberi ab hujusmodi censu liberantur (3).

Metatum vero est onus, quo quisque adigitur Imperatoris aulae, et stipatoribus, necnon magistratibus, ac militibus pro imperio profici-scentibus hospitii jura praebere. Ab hoc vocabulo appellati sunt *metatores*, qui diversorii, et alimentorum parandorum causa praemittebantur (a). Largitate Constantini ab hujus-

(1) L. 1. et 2. C. de Episc. et Cleric.

(2) L. Aetatem 3. ff. de Censib.

(3) Cod. Theod. l. 4. eod.

(a) Apposite Cyprianus epist. 81. de Rogatiano presbytero Carthaginensi, qui primus omnium in persecutione Deciana Martyr occubuit: primum ait, hospitium vobis in carcere praeparavit, et metator quodammodo vester nunc quoque vos praecedat.

modi hospitii Clerici eximuntur (1); nisi aut necessitas urgeat, aut in subsidium advocentur.

De Clericorum immunitate a publicis muneribus qua sordidis, qua honorificis.

Nemini, qui jure civitatis vivit, publica munera seu sordida, seu honorifica detrectare licet. Per sordida munera jubebantur cives, munire vias, et pontes, aut ad ea opera suppeditare calcem, currus, carbones, ligna, animalia, farinas, panes, furnos: itidem praebere cogebantur paraveredos, parangarias, ac capituli, temonisque (a) praestationem, sumtus Allectis (b), ac Legatis, et alia hujusmodi, quae a Valentiniano, et Theodosio memorantur (2). Ab hisce muneribus obeundis clericos immunes fecit Constantinus constitutione sua (3), quam deinceps confirmarunt Valentinianus, et Theodosius (4).

Ab honorificis autem muneribus, quae et muni-

(1) L. 8. Cod. Th. de Oner. Metat.

(2) Cod. Th. l. 15. de Extraord. et sord. Munerib.

(3) L. 10. Cod. Theod. de Episc.

(4) d. l. 15. C. Th. de Extraord. Mun.

(a) Temonis nomine veniunt equi tiroes ad militiam, vel quidquid vices illorum fungeretur, ut aurum tiro-nicum, equorum adaeratio.

(b) Allecti dicuntur, qui a Principe advocantur causa reipublicae. Hujusmodi erant susceptores, qui rationes publicas scribebant l. 11. Cod. Th. de Susceptor. l. un. Cod. de Praefect. Labor.

nicipalia, et *Curialia*, et *Honores* dici consueverunt, clericos primus omnium liberavit Constantinus (1). Verum cum id beneficium unis Catholicis indultum aegre ferrent Donatistae, turbas in Civitate excitarunt, quibus Clericos ad publica munera pertrahere contendebant. Re ad Principem delata, lex anno 310. lata est, qua et firmata Clericorum privilegia, et poena contra eos sancita, qui adversus legem molirentur. Paucis post annis cum intellexisset idem Augustus, legi a nonnullis laicis illudi, qui titularem quamdam ordinationem praetextentes immunitatem a Curialibus muneribus extorquebant, nova lege lata edixit, ut qui per huiusmodi fraudem obsequia publica declinarent, Curiae, ordinibusque restituerentur civilibus obsequiis inservituri (2). Sed haec non diu steterunt. Qui secuti sunt Principes, Constantini legi derogarunt, iis, qui civilibus obsequiis obstringerentur, potestate facta vel alium sibi substituendi, vel tres patrimonii partes Curialibus addicendi (3).

De Clericorum immunitate a tributis.

Quod ratione possessionum exigitur tributum, a medii aevi Scriptoribus aliquando *καὶ* *ca-*

(1) *Augustin. ep. 68.*

(2) *Cod. Th. l. 3. de Episc.*

(3) *Vid. Bingham. Lib. V. cap. 3.*

canon (1), aliquando *jugatio* (2), interdum *capitatio terrena* (3), et saepius *indictio*, et *inlatio canonica* (4) appellatur. Id tributi genus ter per annum pensitari solebat, scil. post exactum quodque quadrimestre spatium, ejusque exactio per *cephalaeotas* fiebat (5) (a). Ab hac *terrena capitatione* Clericos omnes immunes fuisse putat Baronius (6). Verum ex diversis Principum constitutionibus quisque facile potest colligere, ejus tributi immunitatem quibusdam tantum Ecclesiis concessam.

Quolibet vertente lustro *collatio lustralis*, seu *aurum lustrale* (b) pensitari solebat. Qui collectitia stipe vivebant, ab eo non excusabantur

(1) *Athanas. Apolog. II.*

(2) *Vid. tit. de Canone Frumentario in Cod. Theod.*

(3) *L. 2. Cod. Theod. de Cens. Leg.*

(4) *L. 40. Cod. Theod. de Episc. et Cleric.*

(5) *L. 6. Cod. Theod. de Patroc. vicor.*

(a) *Sidonius Apollinaris Carm. XIII. ad Majorianum Imp. de hoc genere tributi:*

Geryones nos esse puta, monstrumque tributum:
Haec capita, ut vivam, tu mihi tolle tria.

Qui sane versus sine lectione legum Imperialium, quibus Inlatio canonica triplici per annum solutione pendere jubebatur, intelligi non possunt.

(6) *L. 33. Cod. Theod. de Annon. et Tribut. L. 6. Cod. Theod. de Patroc. Vicor. L. 5. Cod. Theod. de Episc. et Cleric.*

(b) Huiusmodi tributum dicitur etiam χρυσόρυπον i. e. auri, argenteque collatio, Baron. ad an. 330., et a Basilio Epist. 243. χρυσὸν πραγματευτικόν aurum negotiatorium, quia scil. hoc vectigal negotiatoribus fuit praescriptum.

tur (1). Cum vero clericis inferioribus licuerit aliquando, angustis Ecclesiae rebus, negotiari, Constantius ipsis indulsit, ne lustralem collationem solverent. Verum ubi Clerici negotiationem ad avaritiam converterunt, placuit Principibus, ad aurariam functionem devocare, quidquid Clerici supra praescriptum negotiationis modum molirentur (2). Quia ubi Principes suboluit mercatorum fraus, qui ordinationem titulo tenus aucupabantur, illud edixere, ut hujusmodi clerici aut a clericorum excusatione discederent, aut versutis abstinerent quaestibus: *Siquidem distincta sunt stipendia religionis, et calliditatis* (3).

Ab angariis quoque, et parangariis, quatenus personale sordidum munus ducendi jumenta ac plaustra ipsis designetur, clericos immunes semper fuisse, nemo ignorat. Si vero pecuniae realis praestatio respiciatur, quae pro angariarum, et parangariarum obsequio solvebatur, Clerici diversa Principum largitate diversa ratione habiti sunt. Constantinus sub imperii initia immunitatem ab hoc obsequio Clericis indulsit (4); senior factus ad *translationes eos attineri voluit* (5). Theodosius porro (6), ac deinde Honor-

(1) *Evagrius* l. 3. c. 39.

(2) *L. 15. Cod. Theod. de Episc. et Cleric. l. 11. cod. de Lustrali collat.*

(3) *L. 16. Cod. Theod. de Lustr. Collat.*

(4) *L. 10. Cod. Theod. de Episc. et Cleric.*

(5) *L. 15. Cod. Theod. eod.*

(6) *L. 15. Cod. Theod. de Extraord. et Sordid. Munerib.*

norius Clericos in pristini privilegii jura vocarunt. Tandem Theodosius Jun. et Valentinianus III. Clericos angariarum, et parangariarum onera praestare jusserunt (1).

Ceterum *angariae* in Jure Romano sunt praestationes paraveredorum, sive equorum cursualium, et plaustorum (2). Vocari interdum consuevere, *cursus publicus, translatio, et evectio*. In eo angariae differunt a parangariis, quod illae praestantur, qua cursus est publicus; hae vero per eas vias, per quas publicus cursus haud est dispositus.

Fuit et aliud tributi genus, quod *denarismus, unciae, et descriptio lucrativorum* dicebatur. Si quis alicujus e Curialibus bona titulo lucrativo cepisset, singulos denarios sive uncias solvere quotannis jubebatur in singula juga boum (3). Ab hujusmodi tributo Ecclesiae vacationem a Justiniano acceperunt (4).

Ex his, quae huc usque memoravimus, id sane constat, prioribus Ecclesiae seculis immunitatem Clericorum variam, ac diversam pro diverso Principum ingenio, et largitate adversus Ecclesiam subiisse vicem. Illud tamen certi juris est, tum Ecclesiarum possessiones, tum Cle-

(1) *L. 12. C. de Episc. et Cleric.*

(2) *Apud Feudistas angarii dicuntur, qui certis annis diebus baronum sumtibus operas ipsis praestare adiguntur; parangarii vero vocantur, qui suis sumtibus baroni operas praestant.*

(3) *L. 107. et 123. Cod. Theod. de Decurion.*

(4) *L. 22. C. de Sacros. Eccles. Nov. 131. Cap. 5.*

Clericorum bona patrimonialia ab ordinariis tributis non fuisse exempta (1).

Ita quidem ex jure Romano se res habuit circa Ecclesiarum immunitatem. Verum ubi Concilia Lateranensia alterum sub Alexandro III., alterum sub Innocentio III. Ecclesiarum, et clericorum bona a tributis generatim exempta decreverunt, Neapolitani Principes Carolus II. (2), et Ferdinandus Aragonius, Concilio Melphitano praeunte (3), Clericis, atque Ecclesiis immunitatem confirmarunt in iis tantum rebus, quae ad ipsos *legitime* spectarent, quaeque per contractus quaesissent.

Ceterum utcumque haec vera fuerint, de reali Clericorum immunitate actum fuit in Pactis conventis inter Benedictum XIV. et Carolum Borbonium utriusque Siciliae Regem. In ea Summarum Potestatum conventionem fuit constitutum, ut Ecclesiae ex rebus, quae post eam conventionem adquisivissent *canonicas illationes* pensitarent; ex iis vero rebus, quae ante eam aetatem possidebant, medietatem tantum tributorum solverent, immunitate plena Xenodochiis, Parochiis, Seminariis concessa, et sacris Clericorum patrimoniis, quae summam ducatorum quadraginta non excederent; modo Clerici ad titulum Beneficii non fuerint ordinati.

TI-

(1) Nov. XXXV. et XXXVI. L. 15. Cod. Theod. de Episc. et Cleric.

(2) Capitul. 98.

(3) Synod. Melphit. an. 1089. Can. 2.

TITULUS X.

De Romano Pontifice.

Principem in universa Ecclesia locum obtinet Romanus Pontifex, qui primum potestatis et jurisdictionis ab ipso Christo accepit. Ab ipsis Ecclesiae incunabulis auctoritatem suam Pontifex in Ecclesia universa exercuit, nulla ipsi facta controversia de jure, ac plenitudine potestatis. De Romani Pontificis Primatu plenius disputant Theologi: nos pro instituti nostri ratione ea paucis exhibemus, quae ex Primatu promanant.

Ratione itaque primatus fidei integritatem Pontifex tuetur, canones condit, et canonum jubet observantiam, nutantes in fide fratres confirmat, pertinaces a communione repellit, atque ad unitatem, tamquam unitatis centrum omnes cogit. Ex ipsa primatus natura Romanus Pontifex generalia indicit concilia (a), iisque praeest cum jure relationis, et suffragii praerogativa. Quin Pontificii Primatus potestatem luculentissime de-

(a) Nicaeni Patres edicto vetuerunt, ne Concilia Generalia sine Apostolicae Sedis auctoritate congregarentur. Can. 20. Eo nomine Concilium Antiochenum, et Ariminense fuerunt damnata, quod sine Romani Pontificis auctoritate coierint. Socrat. lib. 2. cap. 5. Ipsi Principes auctoritatem Romanae Sedis ea in re agnoverunt. Sane Valentinianus, et Marcianus Leonem Rom. Pontificem exorarunt, ut synodus Chalcedonensis convocaretur. Epist. praefix. Conc. Chalced.

demonstrant legati a latere in omnem, qua late patet, Christianum orbem missi; atque interdicta, suspensiones, excommunicationes Romana ex arce aut excussae, aut revocatae in omnibus orbis provinciis, non dissentientibus Episcopis. Tandem jure Primatus Romani Pontifices et aliarum Ecclesiarum clericos suae Ecclesiae adstringunt, et quocumque se conferunt, veluti in propria sede versantur, tamquam Summi Pastores, quibus totum ovile a Christo concreditum.

Inter Romani Primatus praerogativas illae non ultimum locum tenent, quibus factum, ut ex omni Christiano orbe qui se oppressos putabant, Romam confugerent (a); in dubiis seu doctrinae, seu disciplinae Romanam Cathedram consulerent (b); causasque omnes ante, vel post ipsum

(a) Sexcenta sunt in Ecclesiastica historia monumenta, ex quibus hujusmodi Pontificia asseritur potestas. Fortunatus, et Felix a Cypriano excommunicati ad Romanum Pontificem provocarunt. Cyprian. lib. 1. ep. 3. Athanasius Alexandrinus, et Marcellus Ancyranus ab Orientalibus depositi Romam confugerunt, ut in suas sedes restituerentur. Sozomen. lib. III. cap. 2. Ipse Eutyches a Flaviano in Concilio Constantinopolitano damnatus ad Leonem Romam se recepit.

(b) Cyrillus Alexandrinus ubi Nestorium ad sanio-rem mentem frustra revocasse intellexit, rem omnem ad Caelestinum ex recepto Ecclesiarum more retulit. Et Patres Concilii Millevitani, postquam Pelagianam haeresim damnarunt, de tota re Innocentium I. certiorum fecerunt, quo Apostolicae Sedis adhiberetur auctoritas. Epist. Concil. Millev. ad Innoc. 1.

ipsum Concilii Provincialis judicium ad Romanum Pontificem referrent (a). Postremo et ad Romanum Pontificem pertinet Praelatorum Postulatio, i. e. postulationis admissio (1), et Episcoporum translatio: utraque enim potestatis plenitudinem requirit, ut Episcopus nexu Ecclesiae, cui est alligatus, solvatur (2).

Praeter ea, quae hactenus memoravimus, Romano Pontifici pleraque tamquam causae majores fuerunt reservata. Ita unius Pontificis est sedium Episcopali-um institutio, unio (3), divisio, translatio (4), et suppressio (5) (a). Adeo autem ad solum Pontificem haec pertinent, ut sine mandato speciali ipse Sedis Apostolicae

(a) A Julio Papa irrita pronunciata est depositio Athanasii a synodo Antiochena decreta. Socrat. lib. 11. cap. 8. Et depositio Ignatii ea de causa a Nicolao, et Adriano II. rescissa est, quod injussu Sedis Apostolicae fuerat peracta. Synod. VIII. Act. I. Ceterum ex jure novissimo Episcoporum depositio ad solum Romanum Pontificem pertinet, ita ut dentur iudices litis instruendae causa, reservata Pontifici sententia definitiva. Trident. sess. XXIV. de Reform. cap. 5.

(1) Cap. Postulationem de Postulat. Praelat. c. 1.

(2) Cap. ult. de Elect. c. 8.

(3) Cap. Sicut unire 8. de Excess. Praelat. c. 1.

(4) Gregor. VII. Dictat. lib. 2.

(5) Can. Ita nos, 25. C. 25. qu. 2.

(b) Haec autem omnia sine Principis consensu peragi non possunt. Cum enim omnes Ecclesiae sint in Regis patrocinio, non debet iniquiori jure Princeps censi, quam quilibet privatus patronus, sine cujus consensu status Ecclesiae non mutatur. Cap. Suggestum 20. de Jur. patronat. c. 1.

legatus ea attentare non possit. Quin et Pontificii juris censetur fundatio Monasteriorum (1), datio Coadiutorum (2), Ecclesiarum (3), ac Monasteriorum exemptio (4) (a). Et licet Episcopus possit quaedam jura Episcopalia remittere, non potest tamen Ecclesiam omnino eximere sine Pontificis auctoritate (5). Episcopus enim nequit propriam jurisdictionem abdicare, et abdicando se eam non amittit, exemplo Praesidis, vel cujuslibet Magistratus (6).

Prae-

(1) Cap. un. de Excess. Praelat. in VI.

(2) Cap. Pastoralis un. de Cleric. aegrot. eod. Conc. Trid. sess. XXV. de reform. cap. 7.

(3) Can. Frater 52. C. 16. q. 1.

(4) Cap. Ex ore 17. de Privileg. eod. Cap. Auditis 15. de Praescript. Cap. Auditis 3. de in integr. restitut.

(a) Effectus exemptionis hi sunt 1. Ecclesia liberatur ab Ordinarii jurisdictione, et subicitur Sedi Apostolicae. Cap. Auctoritate 4. de Privileg. in VI. 2. Exemptus non potest transigere de privilegiis Ecclesiae suae, nec renunciare exemptioni, nec beneficio sine Pontificis venia. Cap. Cum tempore 5. de Arbitr. Cap. Dilecti 15. de Renunciat. Hinc Abbas exemptus in Episcopum electus electioni consentire non potest sine permisso Pontificis, vel ejus a latere Legati. Cap. Si Abbatem 36. de Elect. in VI. 3. Abbates exempti non debent professionem subjectionis Episcopo. Cap. Cum olim 14. de Privileg. 4. Exempti habent suos judices a Papa delegatos. Cap. Cum Cappella 16. de Privileg. Hujusmodi iudices ab Innocentio IV. et Bonifacio VIII. conservatores dicuntur. Cap. 1. et ult. de Offic. Delegat in VI.

(5) Cap. Cum venerabilis 21. de Censib.

(6) L. Legatus, de Offic. Praesid. L. ult. C. de Defensor. Civitat.

Praeterea reservationis nomine Pontificii juris est canonizatio Sanctorum (1) (a), adprobatio Ordinum religiosorum (2), concessio indulgentiarum, quas plenarias vocant (3) (b). Quin et solus Pontifex potest facere potestatem, ut quis a quocumque Episcopo ordinetur secundum regulas Concilii Tridentini (4). Uni etiam Romano Pontifici licet illegitimis potestatem

(1) Cap. 1. de Reliq. et Venerat. Sanctor. eod.

(a) Antiquitus canonizatio martyrum ad singulos Episcopos in propria dioecesi pertinebat. Martyre in carcere, vel in agone mortuo, dies martyrii adnotabatur, et nomen in Ecclesiae diptycha referebatur, eisque memoriae celebrandae causa dies sollemnis quoquo anno ab Episcopo adscribebatur. Cyprian. Epist. 34. et 37. Aliquando Episcopus, condito Martyre, vel Confessore, in canonizationis argumentum ejus tumulo altare, vel sacram aedem imponebat. Sozomen. Lib. XIII. Cap. 19. Canonizatio autem martyrum fiebat, praevio diligenti examine de fide, et gestis martyrii, quo dicebantur Martyres vindicari. i. e. adprobari. Optatus lib. 1. Sed ob varios abusos, et casus inde emergentes Alexander III. canonizationem Sanctorum velut unam e majoribus causis ad Sedem Apostolicam revocavit. Cap. 1. de Reliq. et Venerat. Sanctor.

(2) Cap. ult. de Religios. Domib.

(3) Cap. un. eod. in VI.

(b) Episcopi temporales indulgentias non ultra dies quadraginta certis in casibus largiri possunt. Cap. Cum ex eo 15. De Poenit et Remiss. Cumque indulgentiae jurisdictionis sint, non ordinis, Episcopi electi, et confirmati eas concedunt. Cap. Quod autem 4. eod. Ceterum Praelati inferiores indulgentias, nisi ex speciali Sedis Apostolicae privilegio, nequeunt impartiri. Cap. Accedentibus 12. de Excessib. Praelator.

(4) Trid. Sess. VII. de Ref. Cap. 2.

tem largiri sacros ordines, et beneficia curata adsequendi; qui tamen ex Episcopi dispensatione possunt ad minores ordines, et simplicia beneficia promoveri (1). Item unus Rom. Pontifex potest dispensare in defectu aetatis, quod ad ordines, et beneficia (2), non secus ac solus Princeps potest veniam aetatis concedere ad magistratus gerendos (3) (a). Itidem ex unius Romani Pontificis venia matrimonium intra vetitos gradus seu consanguinitatis, seu affinitatis contrahitur (4). Postremo, ut alia omnia mittam, ad Romanum Pontificem pertinet absolutio quorundam atrociorum criminum, et dispensatio circa nonnulla vota a fidelibus nuncupata (b).

Ex hisce praerogativis, quae Romanam sedem sequuntur, Romanus Pontifex sexcentis honorificis nominibus apud veteres inclaruit. Ita passim appellatur *Pater Patrum*, *Apex totius Episcopatus*, *Ecclesiae universalis Antistes*, *Caput omnium Episcoporum*, et *Ecclesiasticae*

(1) Cap. 1. de Fil. Presbyter. in VI.

(2) Cap. Cum dilectus 32. de Elect. ex.

(3) L. Quidam ff. de Re Judic.

(4) Can. Quaedam lex 20. C. XXXV. Q. 2.

(a) Scipio Africanus cum Aedilitatem peteret, intercedentibus tribunis, et annarias leges objicientibus: Si me, inquit, omnes Quirites Aedilem facere volunt, satis annorum habeo. Liv. lib. 25.

(b) Hujusmodi est votum castitatis perpetuae, ingrediendi Religionem adprobatam, peregrinationis ad limina Apostolorum, Jerosolymitanam, et ad S. Jacobum Compostellanum

cae unitatis centrum. A seculo autem XI. auctoritate Gregorii in synodo Romana habitam. 1072. Papae nomen ita Pontificis proprium evasit, ut nemini illud assumere liceat (a).

TITULUS XI.

De S. R. E. Cardinalibus.

Cardinalis olim dicebatur sive Episcopus, sive Presbyter, sive Diaconus, qui titularis esset, et primarius alicujus Ecclesiae beneficiarius. Sane Episcopus *Cardinalis* ab *Inter-ventore*, seu *Visitatore* distinguitur, cui nimirum Ecclesia ad tempus commendatur (1). Singulae Ecclesiae suos habuerunt Cardinales: et in plerisque adhuc nomen retinetur (b). In Ecclesia Romana antiquitus septem fuerunt presby-

(a) Papae nomen antiquitus clericis omnibus commune erat. Labente tempore soli Episcopi eo nomine designati. Seculo XI. exeunte proprio veluti jure unius Romani Pontificis factum est. Benedict. XIV. de Synod. Dioecesis. Lib. 1. cap. 3.

(1) Can. Presbyteri 3. Dist. XXIV.

(b) In Ecclesia Mediolanensi, Ravennati, Lucensi, Neapolitana, aliisque cardinalium titulus servatur. Cl. Mazochius erudite more suo demonstravit, initia hujusce Neapolitani cardinalatus a VI. seculo repetenda, ejusque incrementa seculo XII. increbuisse. Neapolitanae porro Ecclesiae cardinales septem olim fuisse totidem presbyteralibus titulis adfixi. At seculo XV. ipsis adjuncti sunt septem Diaconi cardinales, septem Diaconiarum titulis adscripti. Vid. Mazoch. de Neap. Eccles. semper unic. Diatrib. IV.

byteri Cardinales, quibus septem Parochiae datae in titulum; et septem Diaconi, qui Sacellis erant adscripti, quae Xenodochiis adhaerebant.

Jam vero seculo VIII. septem vicinarum Ecclesiarum Episcopis Ecclesiae Lateranensi addictis, qui vel sacris operarentur, vel Pontifici sacra facienti praesto essent, Cardinalium dignitas maxime inclarescere coepit. Ii cum saepius Romam de maximis Christianae Reip. rebus in consilium vocarentur, sensim sine sensu unum cum Clero Romano collegium evaserunt. Per amplissimas porro Pontificias legationes, per negotia Ecclesiastica in Pontificis consistorio definita, atque per Romani Pontificis electionem unis Cardinalibus a Nicolao II. an. 1059. commissam, Cardinales supra ipsos Patriarchas adsurrexerunt.

Maxima dignitate auctos Cardinales clarissimis insignibus clarescere oportuit. Quare Innocentius IV. rubro galero eos ornavit. Tum Paulus II. rubrum pannum, quo equos sternerent, largitus, edicto vetuit, ne quis, praeter Cardinales, coccinea birreta uteretur. Tandem Urbanus VIII. titulo Eminentiae et Eminentissimi eos insignivit, quem cum Magistro Ordinis Hierosolymitani, et tribus Ecclesiasticis Electoribus communem habent.

Cardinales usque ad aetatem Honorii II. fuerunt quinquaginta tres. Inde is numerus decrevit, et incertus evasit. Electioni Nicolai III. vix septem Cardinales interfuerunt. Patres Con-

stan-

stantienses, et Basileenses decreverunt, ut Cardinales numerum viginti quatuor non excederent. Leo X. ad sexaginta quinque eos perduxit. Ejus exemplum secuti sunt Paulus III., et Paulus IV., quorum alter usque ad septuaginta Cardinales numeravit. Postremo Sixtus V. vetuit, ne Cardinales septuagenarium numerum excederent. Ex iis autem quinquaginta sunt titulis presbyteralibus, quatuordecim Diaconiis, et sex Episcopatibus suburbicariis adscripti.

Quae negotia olim in synodis expediebant Pontifices, ea in Cardinalium consistorio postea pertractari coeperunt. Consistorium autem Cardinalium est Pontificis senatus. Aetate Innocentii III. ter in hebdomada consistorium cogebatur, in eoque, partibus auditis, Pontifex controversias definiebat. Ex hisce Pontificis decisionibus pleraeque prodierunt epistolae decretales. At hodie ex Pontificis voluntate consistorium cogitur. Negotia autem, quae in eo pertractantur, non amplius contentiosa, sed politica sunt, et gratiosa; et in consistorio Cardinales non uti iudices sedent, sed tamquam Pontificis consilarii.

TITULUS XII.

De Legatis Ecclesiasticis.

Legatorum usus apud Romanos olim receptissimus fuit. Eorum autem alii ex amplissi-

mo Senatorum ordine delecti (a); alii sine jurisdictione ad pertractanda Reip. negotia in provincias, et ad Reges mittebantur. In rem Ecclesiasticam sub ipsa Ecclesiae primordia adsciti sunt Legati. Quandoque enim Episcopi suis expediendis negotiis impares aliis vices suas demandabant vel apud Principes, vel apud Synodos. Horum exempla in Ecclesiastica Historia passim occurrunt (1). Sed quemadmodum in civili politia, ita et in Ecclesiasticis expediendis negotiis diversi fuere legati. Prae ceteris emicuere in Ecclesia legati Rom. Pontificis, qui non unius generis fuerunt. Modo enim *Legati a latere*, (b) modo *Legati nati*, modo denique *Legati missi* Pontificum negotia peragebant.

Celsioris quidem ordinis fuere legati *a latere*, qui et *Laterales* interdum vocantur, et dicuntur mitti *de comitatu, et familia Pontificis*. Hujusmodi legati ex coetu Cardinalium deliguntur; licet olim secus se res habuerit (c).
Le-

(a) Hujusmodi fuere legati Proconsulis, ac Praesidis, de quibus passim Icti in tit. Digestor. de Offic. Praesidis. His addi possunt, qui ab Imperatoribus mittebantur ad regendas provincias sibi reservatas, qui Legati Caesarum dici consueverunt.

(1) Videsis Petr. de Marca in C. S. et I. lib. V. c. 2.

(b) Occurrunt in can. V. Concilii Sardicensis, et can. 137. Cod. African. Legati a latere: sed ii longe ab illis distant, quos posterior aetas agnovit.

(c) Antiquitus a latere Pontificis missos fuisse Subdiaconos in Siciliam, Corsicam, ceterasque provincias, col-

Legatorum a latere amplissima est potestas. Ipsi quidem in Beneficiorum collatione concurrunt cum Ordinariis Episcopis, eosque praevenire possunt: quod aliis Legatis ab Innocentio IV. fuit negatum (1). Praeterea potestatem habent absolvendi eos omnes, qui propter sacrilegas manuum injectiones in Clericos incidunt in canonem promulgatae sententiae (2). Quin et legatis a latere datur, patronatui Ecclesiastico derogare; nam, ut ait Pontifex, *plus habet in concessione Legatus, quam in praesentatione patronus* (3). In patronatu autem laico Legato a latere nihil attentare licet (4). Postremo, praesente Legato a latere, reliqui Legati in iisdem provinciis munere suo fungi prohibentur (5).

Jam vero Legatis a latere nulla facultas est, admittendi resignationes, quas dicunt *in favorem*, nisi ex speciali mandato id ipsis fuerit concessum. Unius enim Pontificis est, eluere Si-

colligere licet ex epistolis S. Gregorii. Fallitur autem Cujacius ad cap. 4. de Foro competenti, qui Corsicae defensorem, ad quem Gregorius scribit, Judicem secularem fuisse censet: revera enim fuit Legatus a latere Pontificis, ut in Sicilia Petrus Subdiaconus, quem idem Gregorius nominalim ait Pontificiam repraesentare auctoritatem. Can. Valde necessarium 1. Dist. 94. apud Gratian.

(1) Cap. 1. h. t. in VI.

(2) Cap. Quod translationem 4. ex. eod.

(3) Cap. Dilectus 6. ex. eod.

(4) Cap. Cum dilectus 28. ex. de Jur. patronat.

(5) Cap. Volentes 8. ex. h. t.

Simoniacam labem, quae hujusmodi resignationes inficere videtur. Quamvis enim laterales Legati Pontificia vice fungantur; tamen, quae *in signum privilegii singularis* Summo Pontifici sunt reservata, habere non possunt (1). Itidem prohibentur Legati a latere Episcopos transferre, duos Episcopatus unire, aut alteram Sedem Episcopalem alteri subicere, unum Episcopatum in duos dividere, novos Episcopatus ac Primatias instituere, Episcopos deponere (2). Quapropter quae Legatis a latere non competunt ex generali Legatione, in iis expediendis speciali mandato est opus; ut proinde ex mandatis Apostolicis legatorum potestas quodammodo sit definienda (3).

Legati *Nati* dicuntur, qui non ratione personae, sed ipsius Sedis intuitu jus legationis in aliquibus provinciis exercent. Hujusmodi legati inducti initio videntur ex frequentibus delegationibus, quibus primariarum civitatum Episcopi a Rom. Pontificibus aucti sunt. Sensim factum est, ut Pontifices Metropolitanorum precibus devicti, ipsis vices suas passim demandarent. Ceterum licet patriarchali Pontificis potestate aucti forent Metropolitanis, Episcoporum tamen jurisdictionem sartam tectam servare jubebantur. Sane Leo M. Anastasio Thessalo-

ni-

(1) *Cap. Quod translationem 4. ex. h. t.*

(2) *Cap. Nisi specialis 3. et Cap. Quod translationem 3. ex. eod.*

(3) *Glossa ad Cap. I. eod.*

nicensi vicariatu delato, eidem in mandatis dedit, ne Metropolitanorum jura quidquam attentaret (1). Et Hormisda Apostolicae Sedis vices demandavit, *servatis privilegiis Metropolitanorum* (2).

Legati autem Nati patriarchalem Pontificis potestatem exercebant, salvis tamen Apostolicae Sedis juribus. Proinde Episcopis, et Clericis dabant litteras formatas; Metropolitae sibi subiectos ordinabant; synodum dioecesanam indicebant, eique praeerant; denique exortas controversias in synodo definiebant, gravioribus tamen causis Sedi Apostolicae relictis. Quamobrem Leo M. Anastasium Thessalonicensem increpuit, quasi delegationis patriarchalis fines excessisset in causa Attici Episcopi Epiri, eum monens, vocatum in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis (3).

Inter legatos natos Augustissimus Rex Siciliae censetur. Ea legatio ab Urbano II. originem ducit. Sane is Pontifex Traynensi Episcopo vices suas demandaverat. Aegre admodum tulit hujusmodi vicariatum Rogerius Siciliae Comes, et apud Pontificem suas detulit querimoniae. Urbanus, re melius perpensa, Rogerio, ejusque filiis, ac successoribus in perpetuum suas vices commisit. Inde porro factum, ut Siculi Reges Apostolicae Sedis legati nati eva-

de-

(1) *Can. Igitur C. 25. q. 2.*

(2) *Leo M. epist. XII. edit. Quesnell.*

(3) *Can. Servatis 6. eod.*

derent, exercebantque per universam Siciliam omnem sacram jurisdictionem in Tribunali, quod a Siculis *Monarchiae* nuncupatur. Qui successere Pontifices, ea Siculos Reges legatione spoliare semper sategerunt: sed eorum conatibus resistere Reges. Tandem Benedictus XIII. constitutione sua litem composuit (1).

Porro legati, qui *Missi* dicuntur, vel ad Episcopos, vel ad Ecclesias, vel ad Principes mitti consueverunt. Hujusmodi legati vel pro re nata ad negotia pertractanda mittuntur, suoque munere functi legationem dimittunt; vel assidue apud Aulam morantur. Postremum hoc legatorum genus non uni negotio est addictum; sed omnibus negotiis, rebusque Ecclesiasticis apud Principes operam navat. Hi autem *Apocrisarii*, seu *Responsales* fuerunt appellati, quibus nulla jurisdictio fuit, nisi specialiter foret demandata (2).

Jam vero legatorum potestas, quae origine sua delegata erat, evasit ordinaria. Primus Clemens IV. jurisdictionem ordinariam diserte legatis tribuit (3). Ex ea autem jurisdictione manavit, ut legati sua statuta conderent, quae etiam finita legatione perdurarent; ut morte Pontificis legatio non finiretur (4); utque de cau-

(1) Dupinius dans la defense de la Monarchie de la Sicile.

(2) Marca lib. V. cap. 16. et 17.

(3) Cap. Legatos 2. de Offic. Legat. in VI.

(4) d. cap. 2. eod.

causis in prima instantia veluti judices ordinarii cognoscerent (1).

Antiquitus quidem legati ad Concilia, vel ad Principes missi nullo fastu, nullisque legationis insignibus distinguebantur. At mediis seculis tanta pompa legationes obibant legati, ut non defuerint, qui *insignibus* legationis induti mille et quingentis evecti equitaturis, clericorum stipati catervis, militum vallati agminibus incederent (2). Quin legatorum fastus procuraciones ipsas vertit in rapinas; atque legati in provincias ita sunt debacchati, ac si ad Ecclesiam flagellandam egressus sit Satan a facie Domini (3). Sed immensa legatorum potestas sensim decrevit, et Tridentini Patres diserte edixerunt, ut legati, etiamsi fuerint a latere, Episcoporum jurisdictionem non perturbarent (4).

Apud nos Sedis Apostolicae Apocrisarii, quamdiu heic steterunt, Pontificum apud Regem negotia pertractabant, redditus Ecclesiarum ad Apostolicam Cameram spectantes colligebant, et judices erant delegati exemptorum ab Episcopi jurisdictione. Sed plurimis abhinc annis Apocrisarii a Regno Neapolitano absunt, et Pontifices per litteras cum Rege negotia expedire solent.

TI-

(1) Cap. 1. eod. eod.

(1) Videsis Matth. Parisiens.

(3) Joan. Saresberiensis lib. V. de Nug. Curial. c. 16.

(4) Sess. XXIV. de Reform. cap. 20.